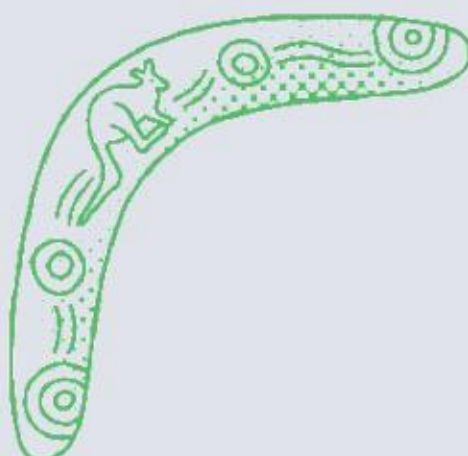
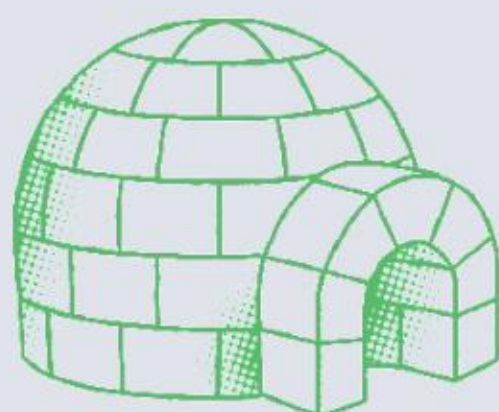
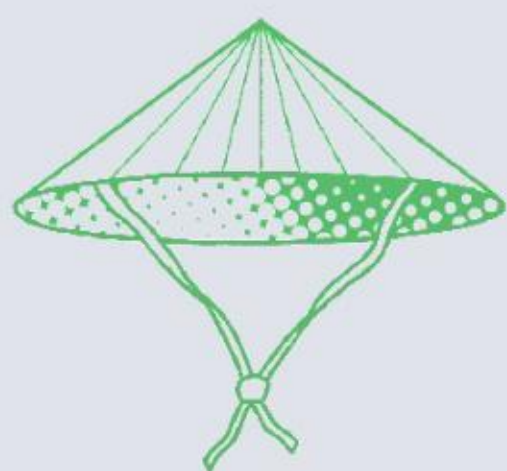
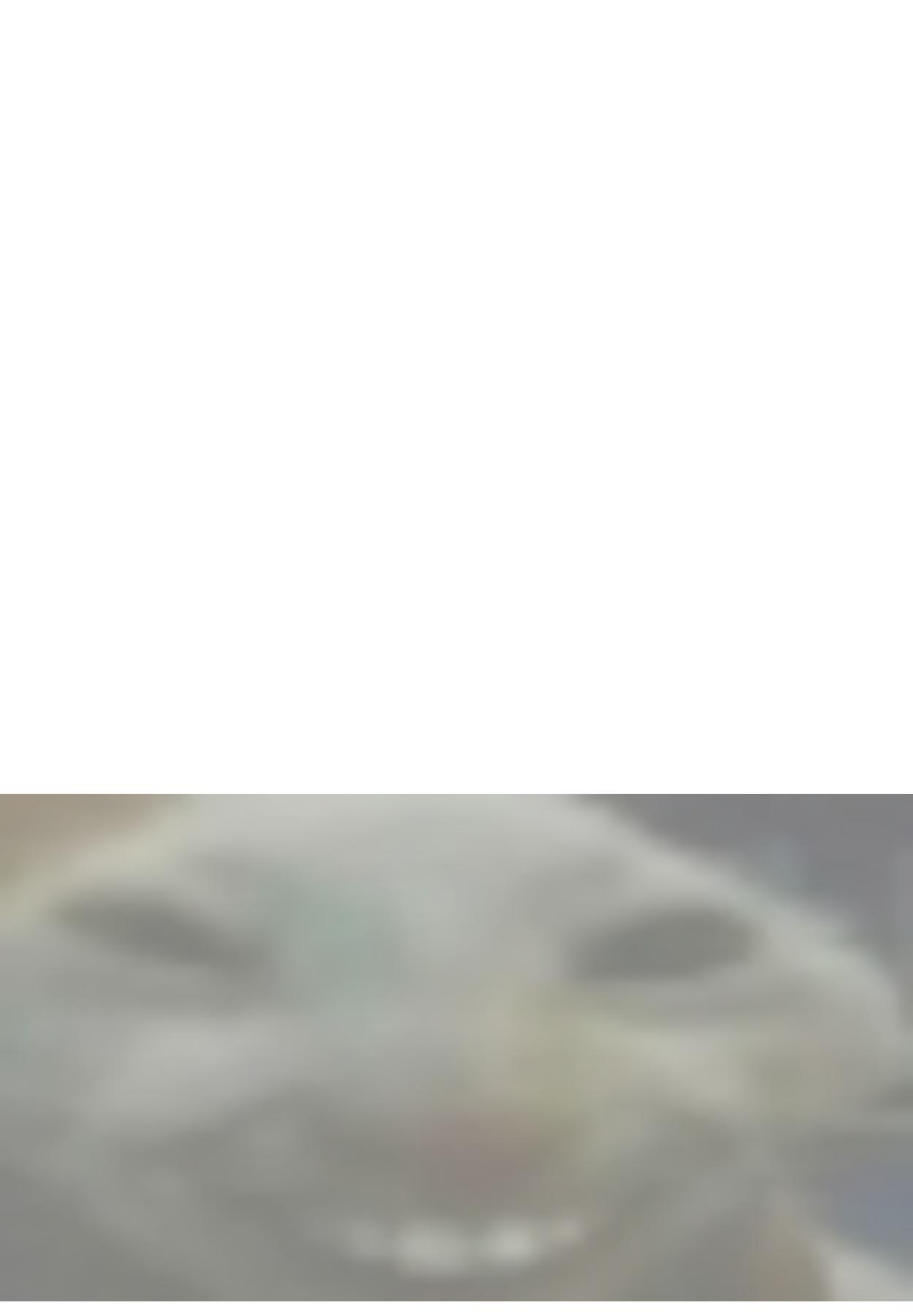

Geografia

8

Zeszyt ćwiczeń

Maria Figa

Dominik Marszał

Łukasz Mędrzycki

Jakub Sypniewski

8

Geografia

Zeszyt ćwiczeń dla klasy ósmej
szkoły podstawowej

Redaktor serii
Beata Zawistowska

Redaktor prowadzący
Małgorzata Struczeńska

Redakcja merytoryczna
Małgorzata Struczeńska,
Anna Ostrowska, Adam Chęć

Redakcja językowa i korekta
Kortekst / Joanna Cybula

Redakcja techniczna
Paweł Kowalski

Skład i łamanie
Oficyna Wydawnicza Pegaz / Rafał Kulig

Redakcja artystyczna
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska, Marcin Kot

Projekt i koncepcja artystyczna
Futu Creative / Kay Humelt i Rafał Kwiczor

Koordinacja prac graficznych
Magdalena Sarnot-Wrzecionowska

Projekt okładki
Futu Creative / Kay Humelt i Rafał Kwiczor

Ilustracja na okładce i stronie tytułowej
Acapulco Studio / Agata Dudek i Małgorzata Nowak-Żurek

Opracowanie kartograficzne
CartoTeam

Fotoedycja
Grzegorz Wrzecionowski

Ilustracje

 zastosowanie nowoczesnych technologii

 zadanie trudniejsze

 nawiązanie do innego przedmiotu

 zadanie do wykonania z mapą z atlasu, podręcznika lub z tekstem z podręcznika

 praca zespołowa

 zadanie długoterminowe

Wydawca oświadcza, że dołożył wszelkich starań, aby dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało nam się ustalić, prosimy o kontakt z wydawnictwem.

Nabyta przez Ciebie publikacja jest dziełem twórcy i wydawcy. Przestrzegaj praw, jakie im przysługują. Udostępniając książkę lub jej fragmenty, rób to wyłącznie w zakresie dozwolonego użytku, który określają przepisy prawa. Zawartość książki możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

© Grupa MAC S.A., Kielce 2021

ISBN 978-83-8227-115-7

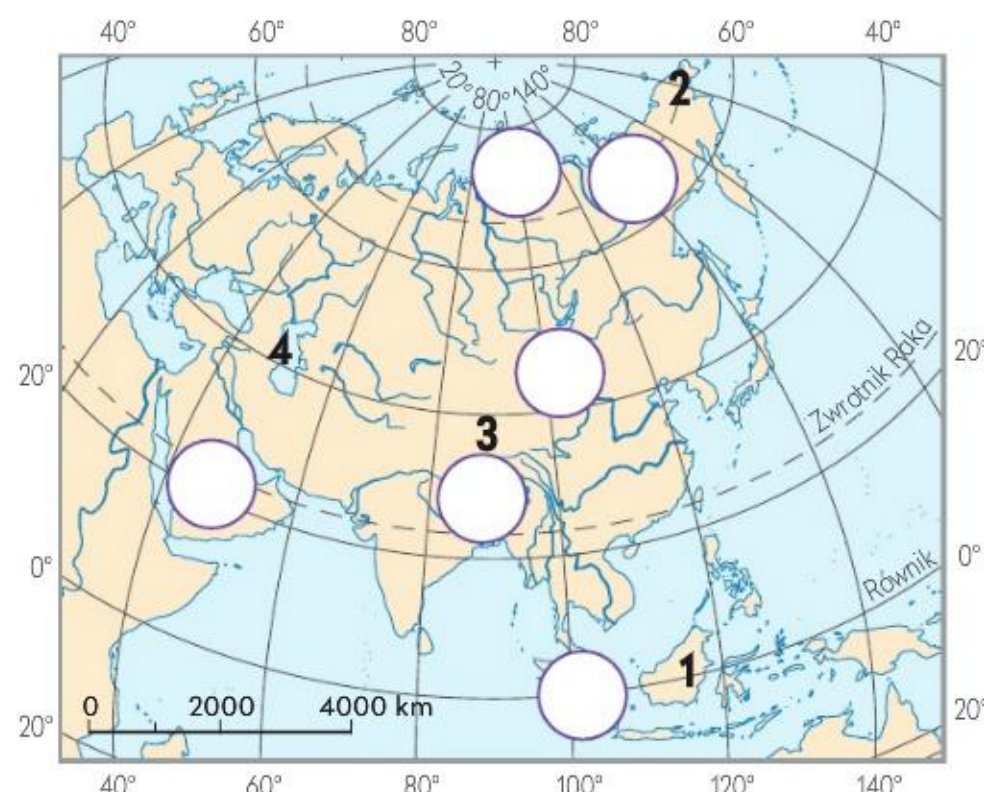
Grupa MAC S.A.
25-561 Kielce, ul. Witosa 76
tel. 41 366 55 55, faks: 41 366 33 02
e-mail: kontakt@mac.pl; www.mac.pl

Spis treści

1. Azja – kontynent kontrastów	
1.1 Azja – kontynent geograficznych kontrastów	4
1.2 Wpływ klimatu monsunowego na rytm upraw i kulturę ryżu w Azji	6
1.3 Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych	8
1.4 Chiny – problemy demograficzne i znaczenie kraju w gospodarce światowej	10
1.5 Indie – kraj wielkich możliwości i kontrastów społecznych	12
1.6 Bliski Wschód – różnorodność kulturowa i konflikty zbrojne	14
1.7 Zasoby ropy naftowej i rozwój gospodarczy Bliskiego Wschodu	16
Podsumowanie działu 1	18
2. Afryka – wybrane zagadnienia	
2.1 Położenie Afryki i jego wpływ na klimat kontynentu	22
2.2 Strefowość klimatyczno-roślinno-glebowa w Afryce	24
2.3 Zróżnicowanie rolnictwa w Afryce	26
2.4 Przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii	28
2.5 Przyczyny i skutki rozwoju turystyki na przykładzie Kenii	30
2.6 Rozwój tradycyjnej i nowoczesnej gospodarki w Afryce	32
Podsumowanie działu 2	34
3. Ameryka – wybrane zagadnienia	
3.1 Środowisko przyrodnicze Ameryki	38
3.2 Klimat Ameryki i jego wpływ na zasięg upraw i lasów	40
3.3 Amazonia – gospodarka i ekologia	42
3.4 Sytuacja rdzennej ludności Ameryki i cechy wielkich miast	44
3.5 Rola Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej. Problem nadprodukcji żywności	46
3.6 Dolina Krzemowa jako przykład technopolii	48
Podsumowanie działu 3	50
4. Australia i Oceania – wybrane zagadnienia. Obszary okołobiegunowe	
4.1 Australia i Oceania – środowisko przyrodnicze	54
4.2 Australia – rozmieszczenie ludności i cechy gospodarki	56
4.3 Środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki	58
4.4 Badania naukowe w Arktyce i Antarktyce. Warunki życia w stacji polarnej	60
Podsumowanie działu 4	62

1.1 Azja – kontynent geograficznych kontrastów

Mapa do zadań 1–3

Wpisz w odpowiednich miejscach na mapie litery od A do F przypisane do podanych obiektów geograficznych.

- A. Kotlina Wierchojańska, Syberia, Rosja – najchłodniejsze stale zamieszkane tereny na Ziemi.
- B. Półwysep Arabski – jeden z górętszych stale zamieszkanych obszarów na Ziemi.
- C. Teren, gdzie przez cały rok dzień i noc trwają po tyle samo (po ok. 12 godz.).
- D. Obszar, gdzie występują dni i noce polarne.
- E. Okolice Ćerapuńdźi u podnóża Himalajów w stanie Meghalaja w Indiach – miejsce o najwyższych rocznych sumach opadów atmosferycznych.
- F. Pustynia Gobi – druga pod względem powierzchni pustynia na świecie.

Do nazw stref roślinnych dopasuj klimatogramy, które obrazują cechy klimatu panującego w każdej z nich. Wpisz litery od A do C w odpowiednie okienka.

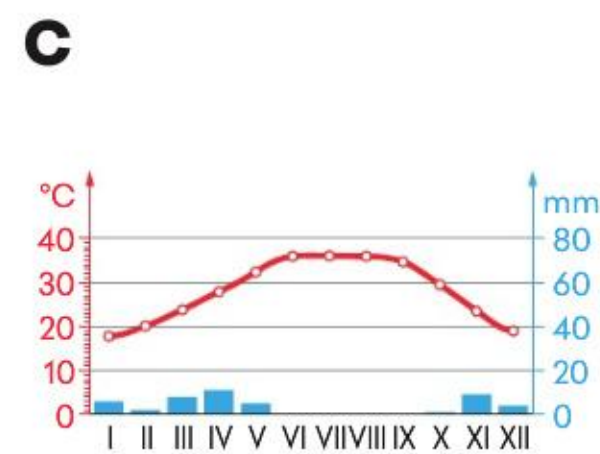
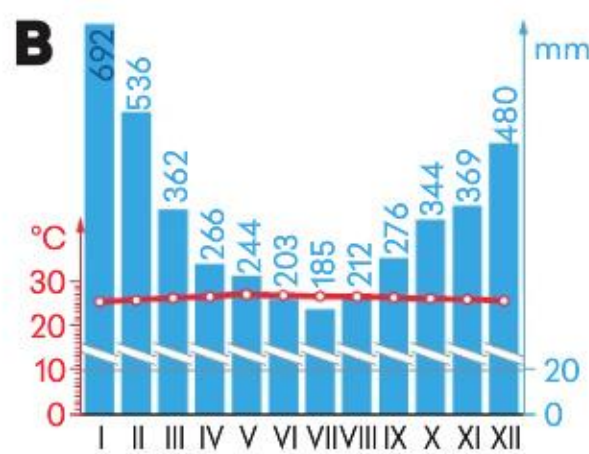
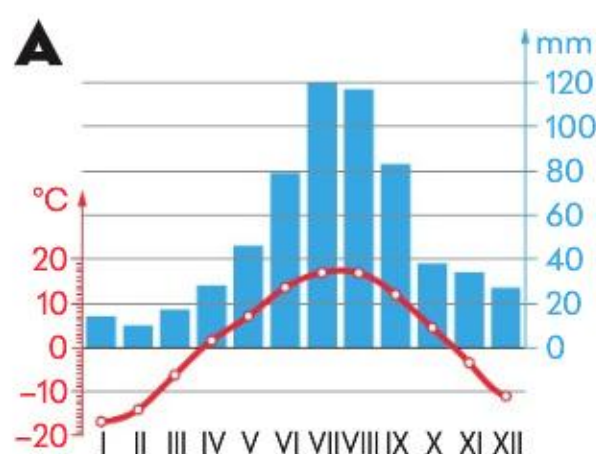
wilgotny las
równikowy

pustynie
i półpustynie

tajga

- Na mapie numerami od 1 do 4 zaznaczono miejsca wykonania zamieszczonych zdjęć. Dopasuj je do wskazanych lokalizacji. Następnie wpisz w okienkach właściwe cyfry oraz pod każdym zdjęciem nazwę obiektu geograficznego.

Stolica Azerbejdżanu – Baku, jest położona nad największym powierzchniuowo jeziorem na Ziemi.

Jezioro _____

Lhasa to miasto, które znajduje się na najrozleglejszej i najwyżej położonej wyżynie świata.

Wyżyna _____

Największa wyspa w Azji i trzecia pod względem wielkości wyspa na Ziemi (po Grenlandii i Nowej Gwinei). Rośnie tam wilgotny las równikowy.

Wyspa _____

Półwysep, który znajduje się na północno-wschodnich krańcach Azji (długość geograficzna zachodnia), porasta go tundra.

Półwysep _____

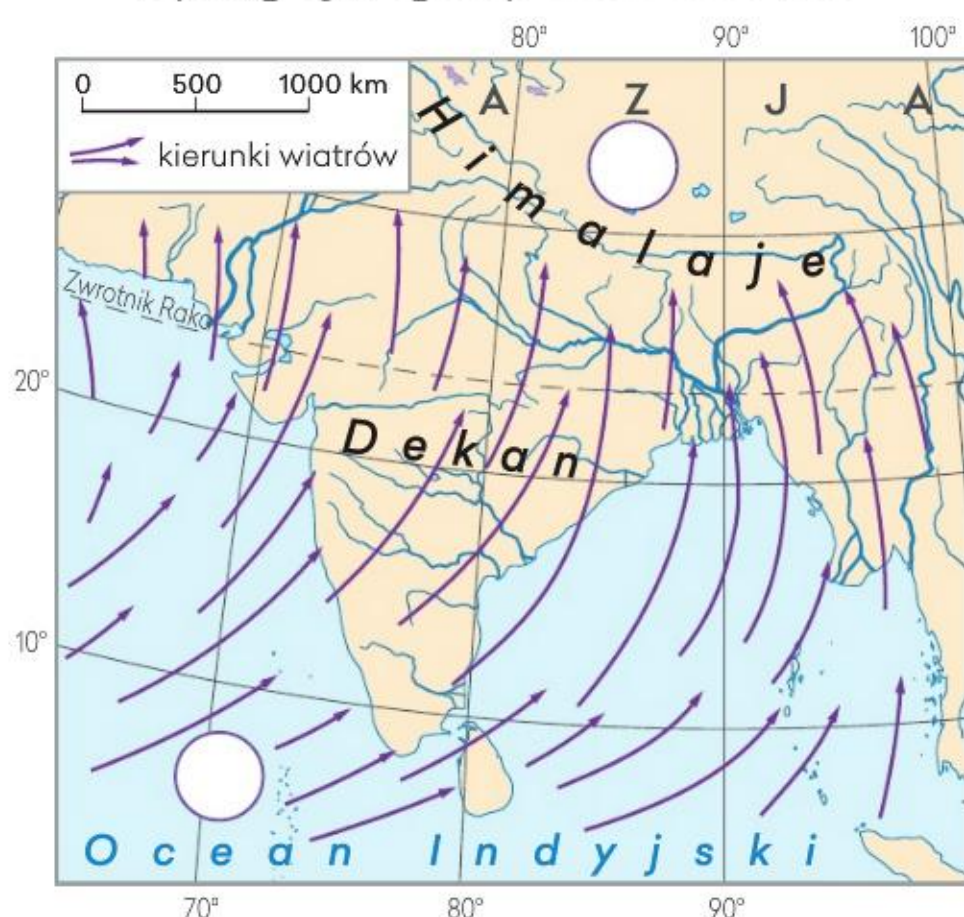
- Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Rowy oceaniczne, np. Rów Filipiński, powstają na skutek podsuwania się płyty oceanicznej pod płytę kontynentalną.	☐ P	☐ F
Gdy płyty litosfery odsuwają się od siebie, nie ma zagrożenia wybuchami wulkanów ani trzęsieniami ziemi.	☐ P	☐ F
Trzęsienia ziemi lub wybuchy wulkanów, które występują pod wodą, mogą powodować powstawanie bardzo wysokich fal morskich zwanych tsunami.	☐ P	☐ F

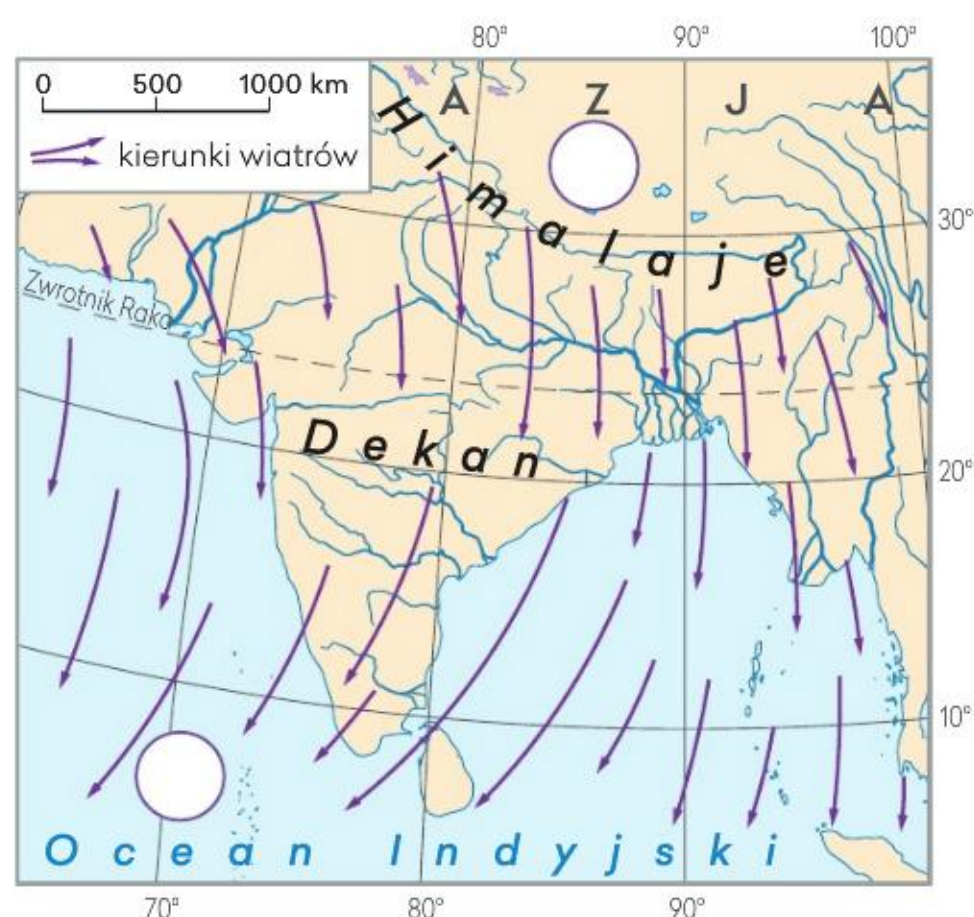
1.2 Wpływ klimatu monsunowego na rytm upraw i kulturę ryżu w Azji

Uprawa ryżu w wielu rejonach Azji jest uwarunkowana cechami klimatu monsunowego. Na podstawie informacji w podręczniku (s. 16) wykonaj polecenia.

- Zapisz w kółkach na obu mapach odpowiednio N – niż atmosferyczny, lub W – wyż atmosferyczny.
- Która mapa przedstawia monsun letni, a która – monsun zimowy? Podpisz odpowiednio mapy.
- Zaznacz na mapach w dowolny sposób obszary lądowe, na których występują opady monsunowe.

Monsun _____

Monsun _____

Cyrkulacja monsunowa na Półwyspie Indyjskim

Azja Południowo-Wschodnia to główny obszar uprawy ryżu na świecie. Znajduje się na podobnej szerokości geograficznej co Półwysep Arabski czy Sahara. Wyjaśnij różnice w możliwościach uprawiania tego zboża między podanymi obszarami.

Ryż jest popularny także w Polsce. Porozmawiaj z bliskimi o potrawach z ryżem przygotowywanych w waszym domu i o wyrobach z ryżu, z których ewentualnie korzystacie. Zapisz swoje spostrzeżenia w zeszycie.

- Uporządkuj podane informacje w takiej kolejności, aby przedstawiały właściwy rytm uprawy ryżu. Wpisz w okienka odpowiednie litery od A do D.

- A. Zbiór ryżu – gdy ziarna są już dojrzałe, a pola ryżowe osuszone.
 B. Powiązane w pęczki siewki są przenoszone na właściwe, najczęściej zalane wodą, pole.
 C. Siewki są sadzone ręcznie lub za pomocą maszyn.
 D. Powstałe z nasion ryżu siewki wyrywa się i wiąże w pęczki.

- Na podstawie wykresów przedstawiających głównych producentów i eksporterów ryżu na świecie (podręcznik, s. 20) i poniższego tekstu oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, lub F, jeżeli jest fałszywa.

Światowa produkcja ryżu w sezonie 2020/2021 pozostaje rekordowa i wynosi 500 mln t. Blisko 90% zbiorów tego zboża pochodzi z Azji. Głównymi światowymi producentami nadal pozostają Chiny i Indie, w których produkuje się odpowiednio: 211 mln t i 177 mln t (2019 r.). Natomiast głównymi eksporterami są Indie, Wietnam i Tajlandia. Przewiduje się, że światowy eksport ryżu wyniesie w 2021 r. ok. 45,5 mln t. Chiny, chociaż są jego największym producentem na świecie, nadal pozostaną również jednym z trzech największych importerów (wraz Filipinami i Nigerią).

Na podstawie: <https://www.kierunekspozywczy.pl/artukul,78231,nizsze-prognozy-produkcji-ryzu-na-swiecie.html>
 i http://www.rolnikszukaceny.pl/rynek_zboz.php?art=261&, dostęp: 19.04.2021 r.

Chiny to państwo, które jest największym eksporterem ryżu na świecie.	☐ P	☐ F
Zarówno w światowej produkcji ryżu, jak i w jego sprzedaży na rynki światowe drugie miejsce zajmują Indie.	☐ P	☐ F
Kraj, który jest największym producentem ryżu na świecie, jest zarazem jednym z największych jego importerów.	☐ P	☐ F
Światowa produkcja ryżu z krajów nieazjatyckich wynosi ok. 10%.	☐ P	☐ F
Pierwsze trzy miejsca zarówno wśród światowych importerów, jak i eksporterów ryżu zajmują państwa azjatyckie.	☐ P	☐ F
Indie to państwo, które znajduje się w trójce największych importerów ryżu na świecie.	☐ P	☐ F

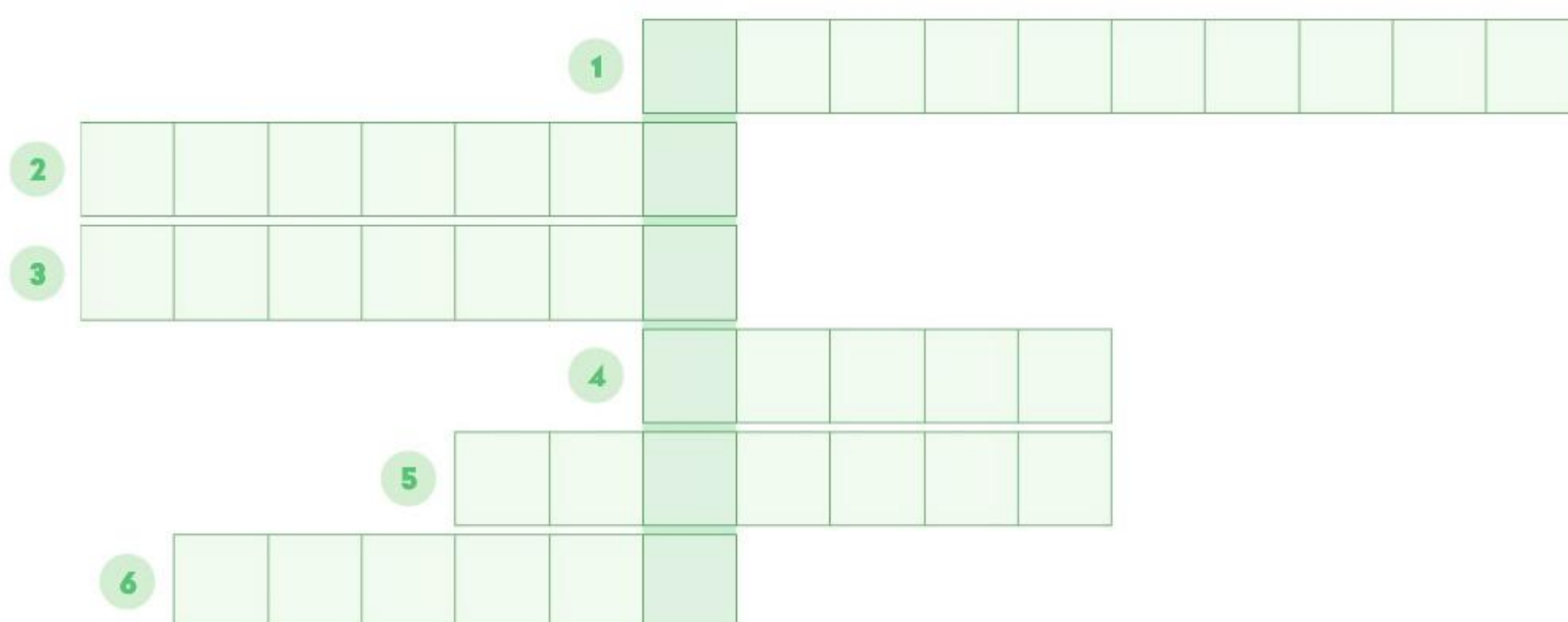
1.3 Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych

- Zaznacz znakiem ✕ te zjawiska przyrodnicze, które są charakterystyczne dla Japonii.

☐ trzęsienia ziemi
☐ długotrwałe susze
☐ wybuchy wulkanów

☐ fale tsunami
☐ tajfuny
☐ pożary buszu

- Rozwiąż krzyżówkę, której hasła są związane z Japonią. Zapisz rozwiązanie.

1. Drgania skorupy ziemskiej to inaczej: ... ziemi.
2. Kraj, którego stolicą jest Tokio.
3. Wojownik wysokiej rangi.
4. Najwyższe wzniesienie Japonii i zarazem czynny wulkan.
5. Fala oceaniczna wywołana np. podwodnym trzęsieniem ziemi.
6. Miejsce wydobywania się na powierzchnię ziemi m.in. lawy.

Hasło: _____

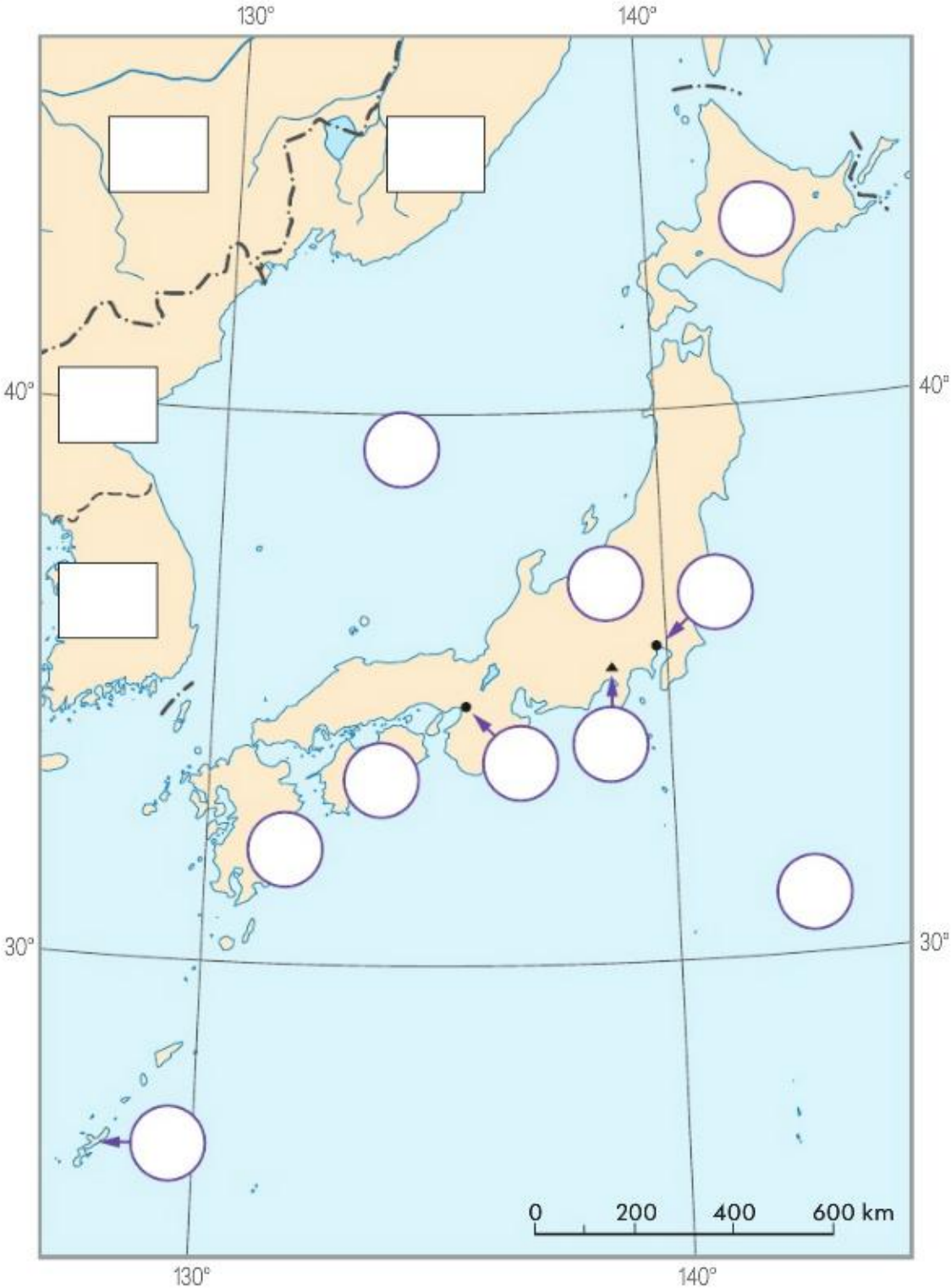
- Na podstawie podręcznika i dostępnych źródeł informacji zapisz w zeszycie po jednym przykładzie stosowanych w Japonii rozwiązań, które mają chronić przed negatywnymi skutkami charakterystycznych dla tego kraju zjawisk przyrodniczych (powodzi, trzęsień ziemi, tsunami).

- Podaj trzy wybrane charakterystyczne elementy kultury japońskiej.

- Oceń prawdziwość zdań dotyczących klimatu Japonii. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, lub F, jeżeli jest fałszywa.

W Japonii występują m.in. klimat zwrotnikowy i klimat podzwrotnikowy.	☐ P	☐ F
Najchłodniejszy klimat w tym kraju ma położona najdalej na północ wyspa Hokkaido.	☐ P	☐ F
Występujące w Japonii zimą i wiosną monsuny przynoszą obfite opady.	☐ P	☐ F
Późnym latem i jesienią nad kraj nadciągają tajfuny.	☐ P	☐ F
Prądy morskie nie mają wpływu na klimat Japonii.	☐ P	☐ F
Duża część powierzchni japońskich wysp ma klimat górski.	☐ P	☐ F

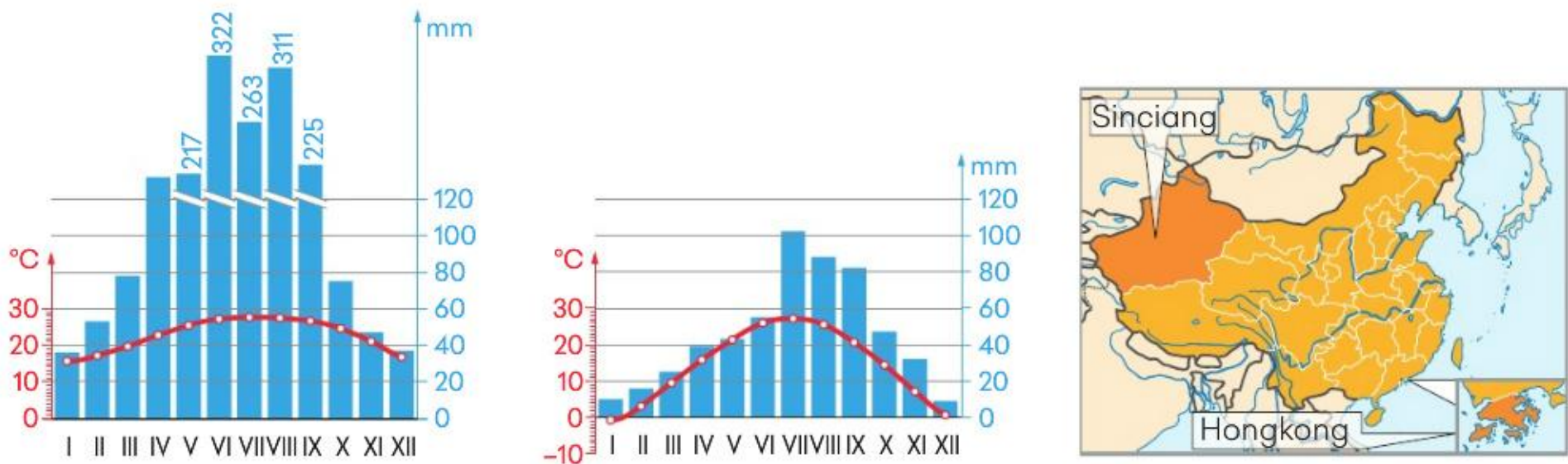
- Na mapie konturowej Japonii podpisz odpowiednimi liczbami obiekty geograficzne i odpowiednimi literami państwa sąsiadujące z Japonią.

- Wyspy:
 - 1 – Honsiu
 - 2 – Hokkaido
 - 3 – Sikoku
 - 4 – Kiusiu
 - 5 – Okinawa
- Miasta:
 - 6 – Tokio
 - 7 – Osaka
- Najwyższy szczyt:
 - 8 – wulkan Fudzi
- Morze i ocean:
 - 9 – Morze Japońskie
 - 10 – Ocean Spokojny
- Państwa sąsiadujące z Japonią:
 - RU – Rosja
 - CN – Chiny
 - KP – Korea Północna
 - KR – Korea Południowa

1.4 Chiny – problemy demograficzne i znaczenie kraju w gospodarce światowej

Na podstawie klimatogramów i zamieszczonych w tabeli danych dla wybranych stacji z regionów Sinciang i Hongkong wykonaj podane niżej polecenia.

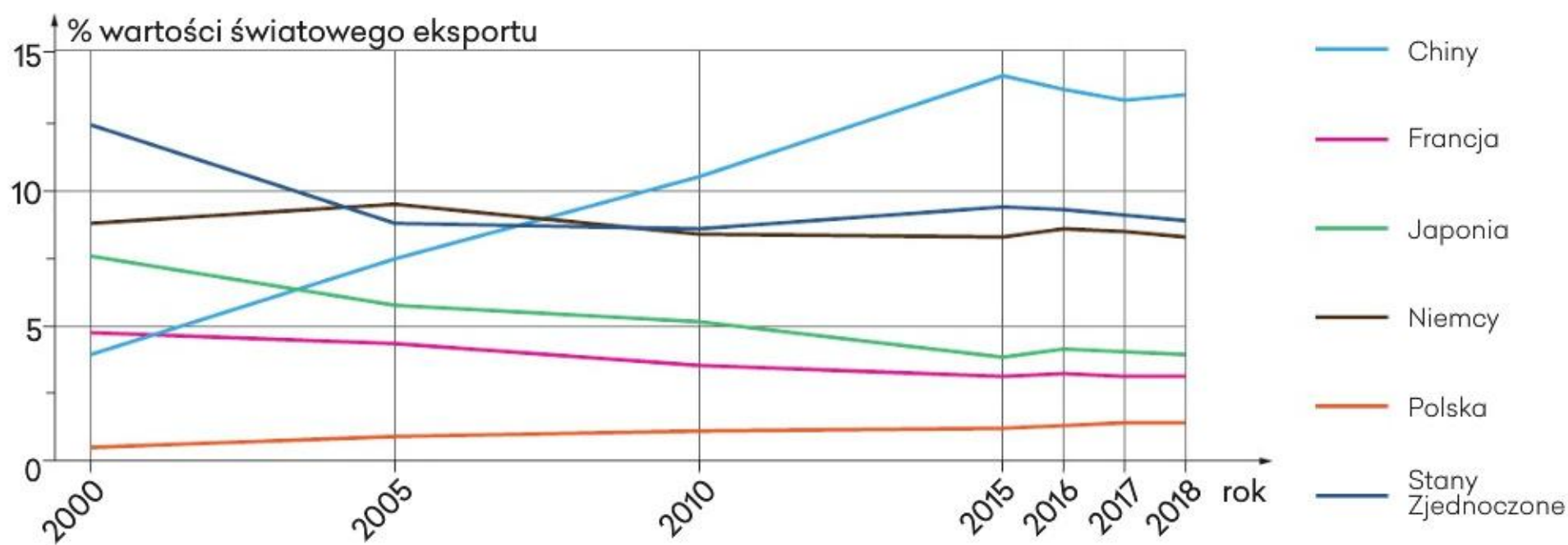

Regiony	Średnie miesięczne temperatury powietrza (w °C)												Średnia temperatura roczna (w °C)
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Hongkong	15,6	17,1	19,6	22,7	25,4	27,1	27,6	27,4	26,6	24,5	21,0	16,7	22,6
Sinciang	-0,7	3,1	9,5	15,8	21,3	25,9	27,1	25,5	20,6	14,4	7,1	0,7	14,2

- a) Który z klimatogramów przedstawia rozkład średniej temperatury powietrza i sumę opadów atmosferycznych dla stacji położonej w regionie Sinciang, a który dla stacji w Hongkongu? Podpisz klimatogramy.
- b) Oblicz roczną amplitudę temperatury powietrza dla obu stacji (Sinciang i Hongkong).

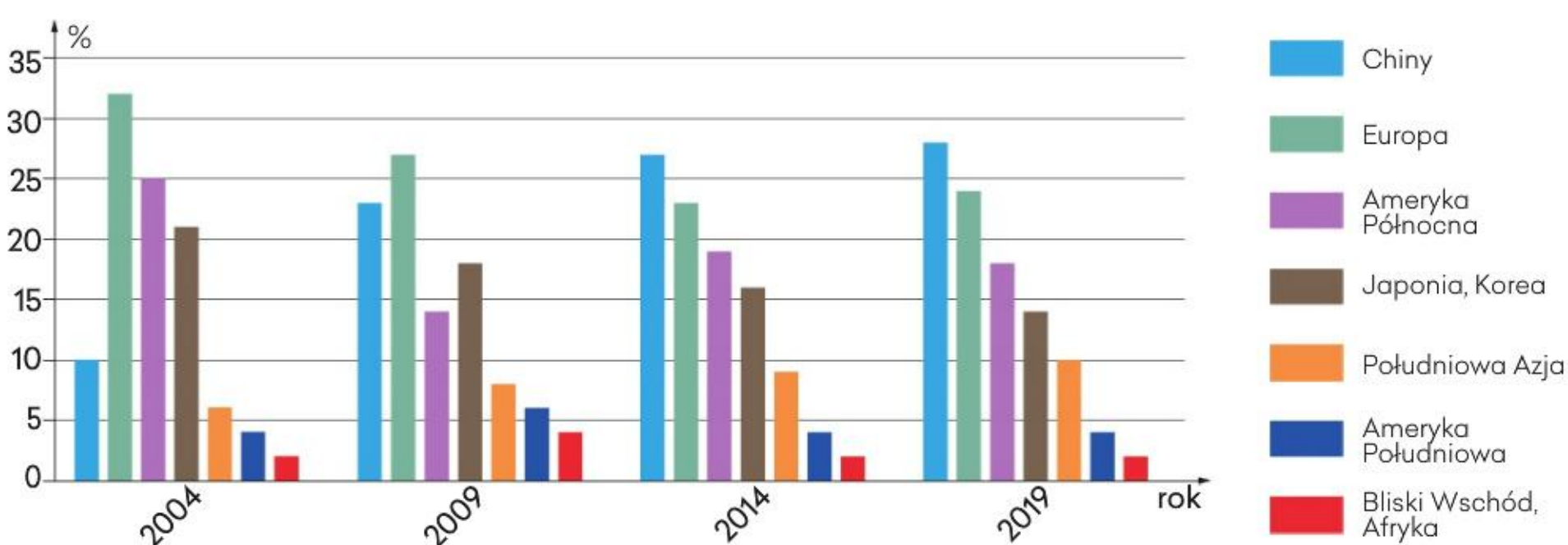
- c) Wyjaśnij, jaki wpływ na rozmieszczenie ludności na obszarze Chin mają warunki przyrodnicze. Skorzystaj z mapy przedstawiającej gęstość zaludnienia Chin (podręcznik, s. 34).

Na podstawie wykresu, który przedstawia udział wybranych krajów w światowym eksporcie w latach 2000–2018, oceń prawdziwość informacji. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, albo F, jeżeli jest fałszywa.

W 2005 r. wartość eksportu ze Stanów Zjednoczonych była wyższa od wartości eksportu z Chin.	☐ P	☐ F
Wartość eksportu z Chin wzrosła ponad dwukrotnie w latach 2000–2015.	☐ P	☐ F
W 2018 r. łączna wartość eksportu dwóch najbardziej rozwiniętych gospodarczo państw europejskich była wyższa od wartości eksportu z Chin.	☐ P	☐ F

Na podstawie wykresu, który przedstawia udział wybranych państw i regionów w światowej produkcji pojazdów silnikowych w latach 2004–2019, dokończ zdanie, zaznaczając znakiem X jedną spośród odpowiedzi A lub B i 1 lub 2.

Udział Chin w światowej produkcji pojazdów silnikowych od 2004 r. do 2019 r.

A. ☐ wzrósł, a w konsekwencji spośród wszystkich wyprodukowanych w 2019 r. pojazdów silnikowych na świecie z Chin pochodził

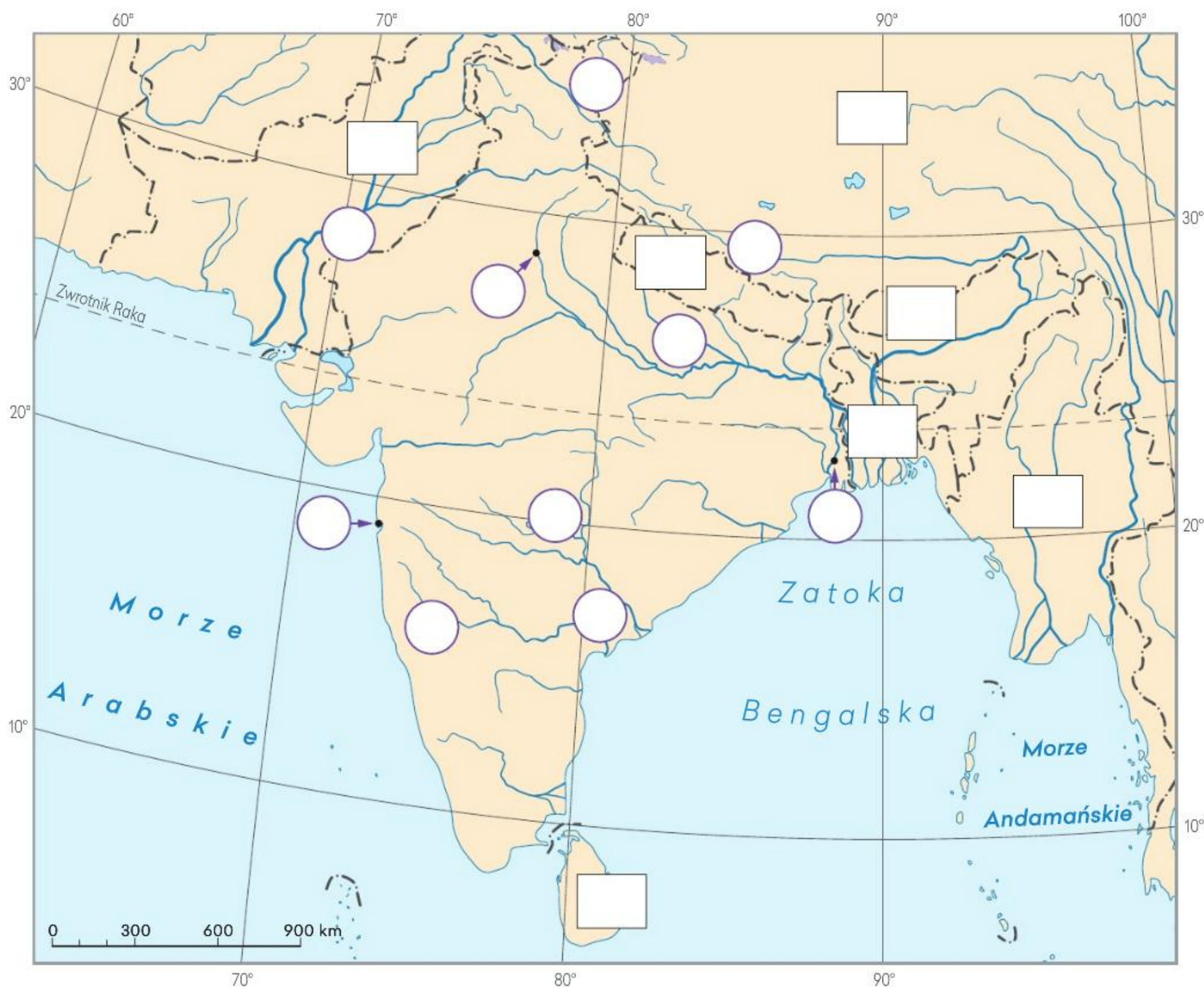
B. ☐ zmalał,

1. ☐ co drugi.

2. ☐ prawie co trzeci.

1.5 Indie – kraj wielkich możliwości i kontrastów społecznych

- Na konturowej mapie Indii podpisz odpowiednimi liczbami obiekty geograficzne i odpowiednimi literami sąsiadujące z nimi państwa.

Miasta:

- 1 – Nowe Delhi
- 2 – Mumbaj (Bombaj)
- 3 – Kolkata (Kalkuta)

Łańcuchy górskie:

- 4 – Himalaje
- 5 – Karakorum
- 6 – Ghaty Wschodnie
- 7 – Ghaty Zachodnie

Niziny i wyżyna:

- 8 – Nizina Gangesu
- 9 – Nizina Indusu
- 10 – Dekan

Państwa sąsiadujące z Indiami:

- PK – Pakistan
- CN – Chiny
- NP – Nepal
- BT – Bhutan
- MM – Mjanma
- BD – Bangladesz
- LK – Sri Lanka

- Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, lub F, jeżeli jest fałszywa.

Na większości obszaru Indii panuje gorący klimat strefy zwrotnikowej w odmianie monsunowej.	☐ P	☐ F
Indie w 2021 r. były pierwszym krajem na świecie pod względem liczby ludności.	☐ P	☐ F
Najpopularniejszym językiem w Indiach jest język hindi.	☐ P	☐ F
Indie są krajem, w którym analfabeci stanowią mniej niż 2% społeczeństwa.	☐ P	☐ F
Około 80% obywateli Indii jest wyznawcami hinduizmu, czyli są hindusami.	☐ P	☐ F
Drugą dużą grupą religijną w Indiach są buddyści, którzy stanowią 15% obywateli.	☐ P	☐ F
Większość mieszkańców Indii jest przypisana do określonej kasty, której nie można zmieniać w ciągu całego swojego życia.	☐ P	☐ F

- Wymień trzy mocne strony Indii i trzy problemy, z którymi zmaga się ten kraj.
Mocne strony:

- _____
- _____
- _____

Problemy:

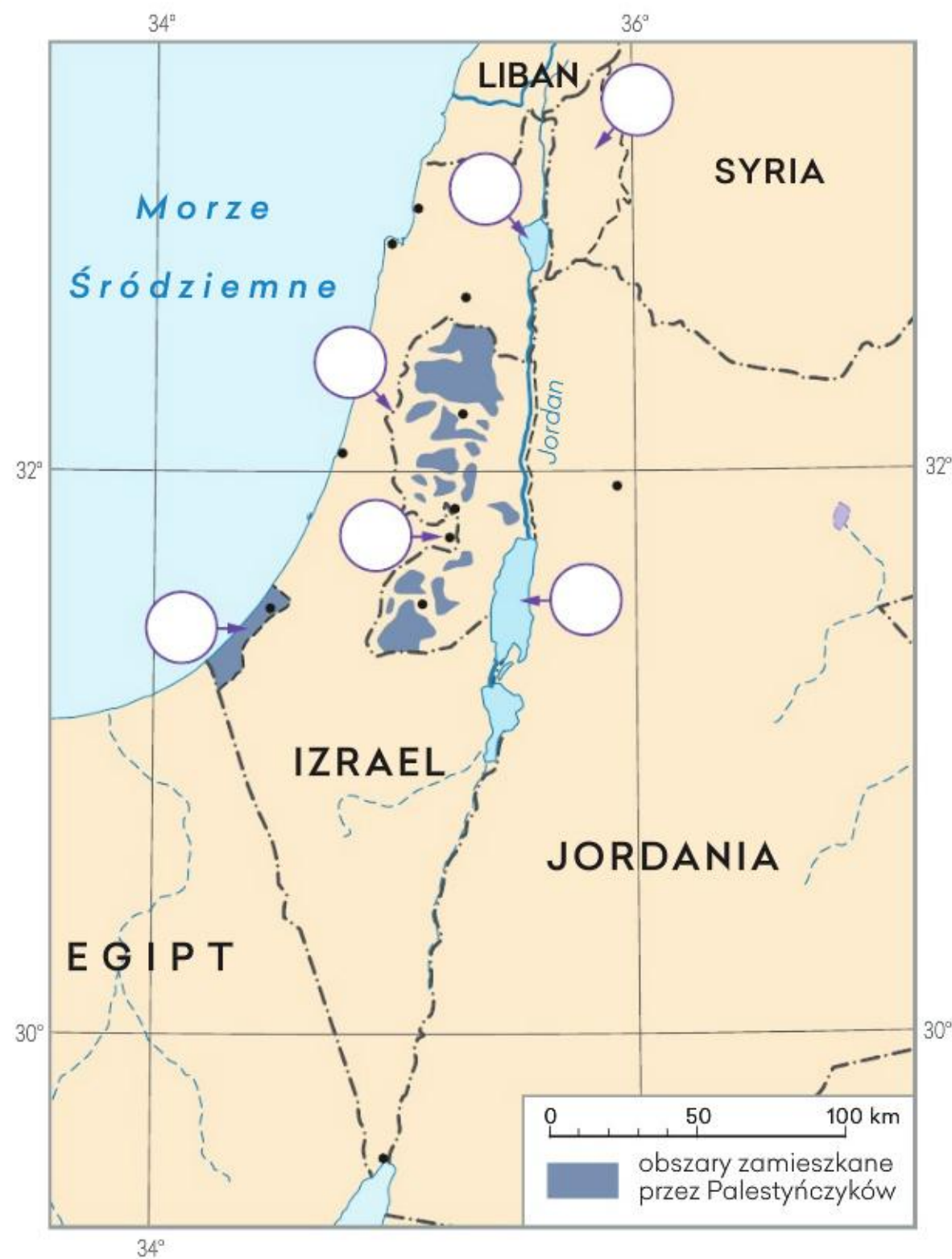
- _____
- _____
- _____

- Spośród wymienionych roślin uprawnych Indii zaznacz znakiem ✕ te, których w Polsce nie uprawia się na skalę przemysłową.

☐ ryż	☐ trzcina cukrowa
☐ pszenica	☐ bawełna
☐ herbata	☐ rośliny strączkowe
☐ pieprz czarny	☐ imbir

1.6 Bliski Wschód – różnorodność kulturowa i konflikty zbrojne

- Na mapie konturowej przedstawiającej współczesne terytorium Izraela podpisz odpowiednimi liczbami obiekty geograficzne i sporne obszary tego państwa.

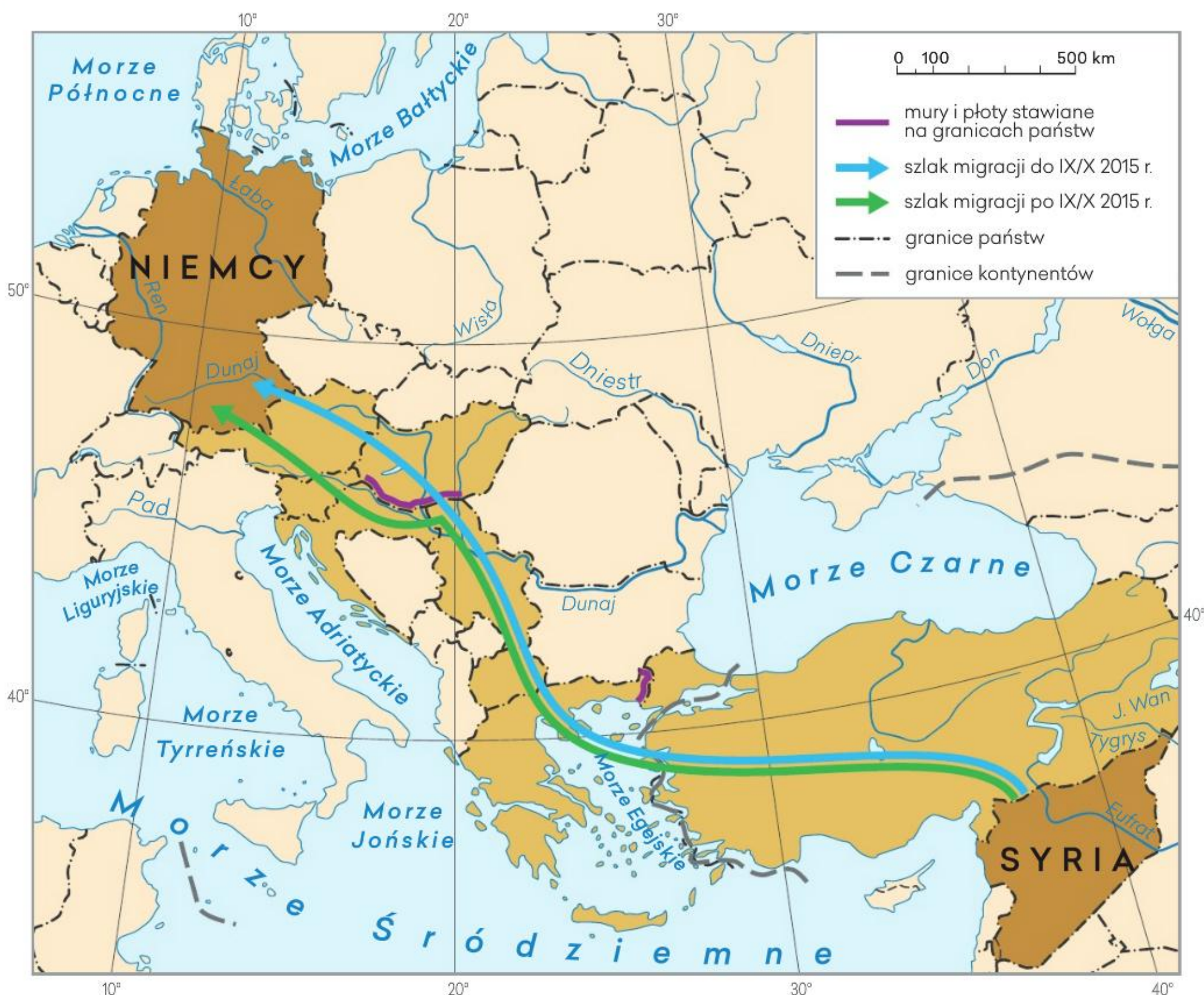
1. Jerozolima
2. Strefa Gazy
3. Zachodni Brzeg
4. Wzgórza Golan
5. Morze Martwe
6. Jezioro Tyberiadzkie

- Wpisz do tabeli odpowiadające opisom nazwy spornych obszarów z zadania 1.

Opis	Sporne obszary
Ważnymi ośrodkami kultu religijnego na tym obszarze są Jerozolima i Betlejem. Wschodnią granicę wyznacza Jordan, do której dopływów roszczą sobie prawo także Syria i Jordania.	
Górzysty obszar, zasilający w wodę pitną Izrael, którego zwrotu domaga się Syria. Jedno z haseł ewentualnego porozumienia brzmi „ziemia za pokój”.	
Wąski i pustynny obszar, który leży na wybrzeżu Morza Śródziemnego. W drugiej połowie XX w. znalazł się pod kontrolą Egiptu, a następnie Izraela. Biedny region, bez bogactw naturalnych.	

Na podstawie mapy, która przedstawia jeden z głównych szlaków migracyjnych uchodźców z Syrii do Europy (tzw. szlak bałkański), a także dostępnych źródeł informacji wykonaj polecenia.

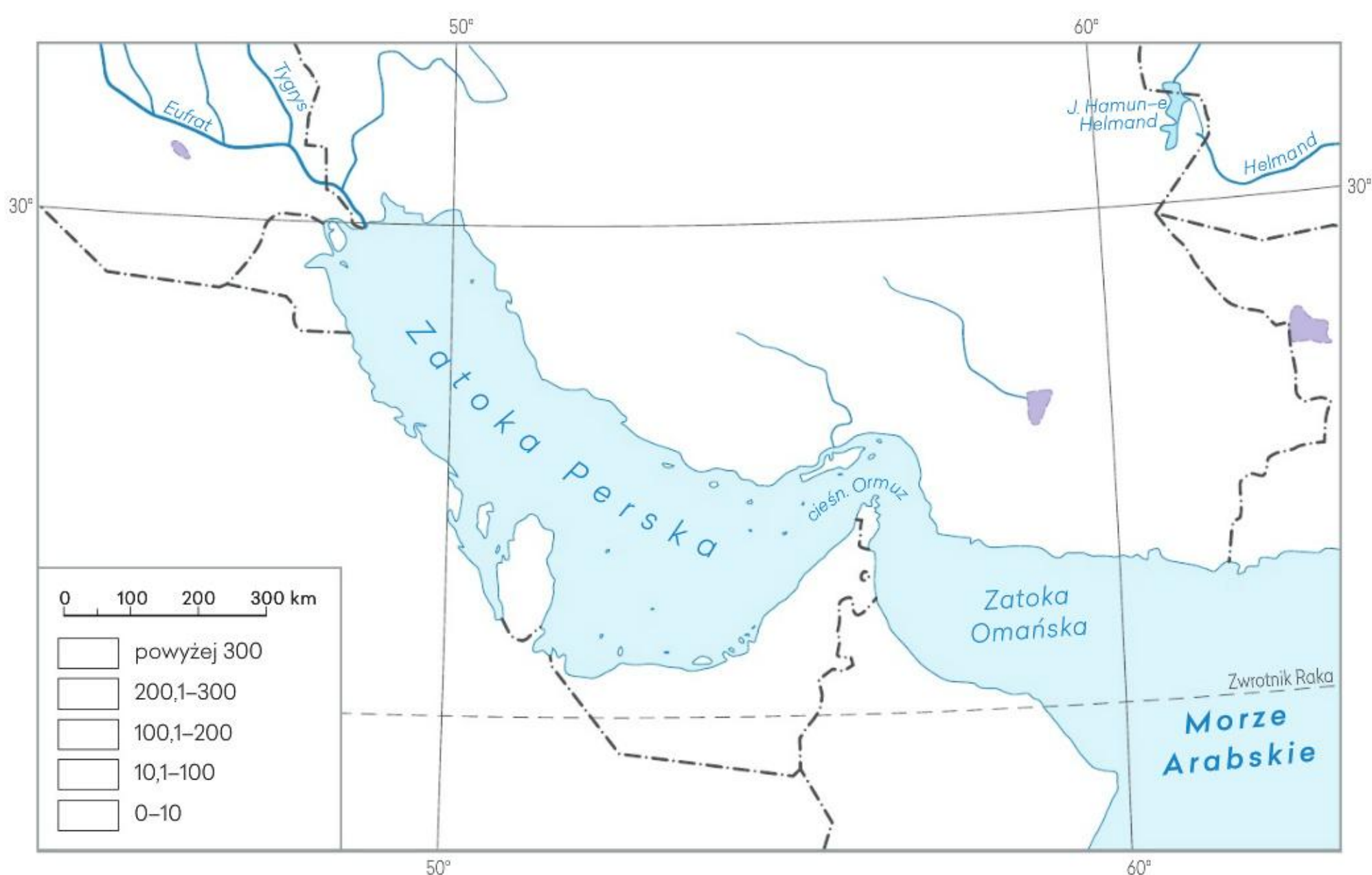
a) Wypisz nazwy państw, przez które przebiegał szlak bałkański do IX/X 2015 r.

b) Wyjaśnij, dlaczego po IX/X 2015 r. szlak migracyjny nie przebiega już przez Węgry.

c) Jaki czynnik stanowi główne niebezpieczeństwo dla migrantów na szlaku na odcinku Turcja–Grecja?

1.7 Zasoby ropy naftowej i rozwój gospodarczy Bliskiego Wschodu

- Jednym ze sposobów prezentowania danych na mapach jest tzw. metoda kartogramu. Przykładem jej zastosowania jest mapa rozmieszczenia ludności w Polsce według województw. Znasz ją z klasy siódmej. W każdym województwie obliczono średnią gęstość zaludnienia. Uzyskane wartości pogrupowano w klasy, z których każda ma inny zakres liczbowy i odcień koloru (im większa wartość, tym ciemniejszy odcień). Województwa zaznaczono odcieniami przydzielonymi klasom, w których się znalazły. W podobny sposób skonstruuj kartogram prezentujący wydobycie ropy naftowej w 2019 r. w państwach Zatoki Perskiej. W tym celu wykonaj polecenia.
- Uzupełnij legendę mapy – pokoloruj pięć kolejnych okienek wybranymi kolorami. Zwróć uwagę, aby najwyższa wartość (powyżej 300) miała najciemniejszy odcień, a wartość najniższa (0–10) była najjaśniejsza.
 - Sprawdź, w których przedziałach kolorystycznych pod względem wydobycia ropy naftowej w 2019 r. (w mln t) znajdują się państwa Zatoki Perskiej – Arabia Saudyjska: 556,6; Bahrajn: 3,2; Iran: 160,8; Irak: 234,2; Katar: 78,5; Kuwejt: 144,0; Oman: 48,3; Zjednoczone Emiraty Arabskie: 180,2 (źródło: British Geological Survey, www.ggs.ac.uk). Podpisz państwa na mapie.
 - Pokoloruj obszary tych państw odpowiednimi odcieniami z legendy mapy.

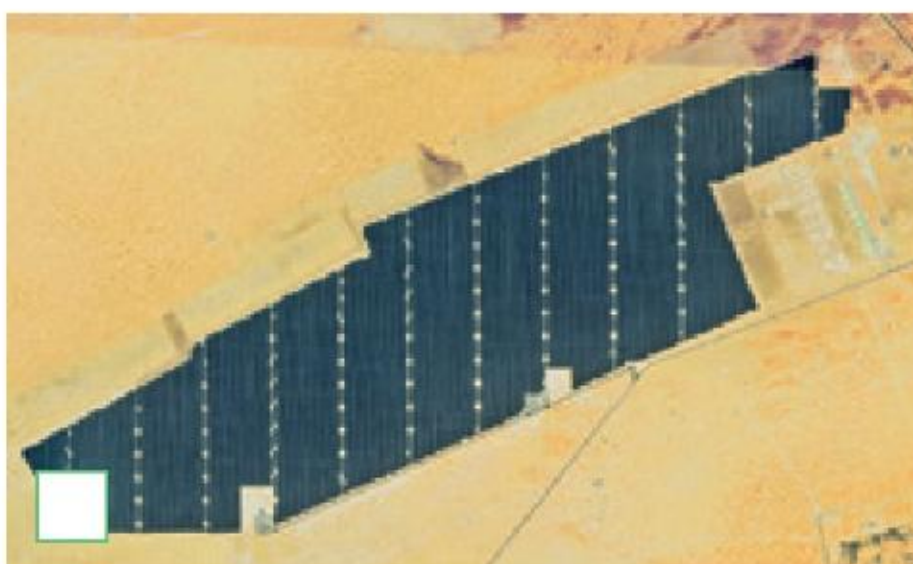
● Zjednoczone Emiraty Arabskie to państwo wielu światowych rekordów. Przyporządkuj podpisy do poniższych zdjęć – wpisz w okienka litery od A do D.

A. Najwyższy budynek świata (stan w 2020 r.) – Burdż Chalifa

B. Największa elektrownia słoneczna (stan w 2019 r.) – Noor Abu Dhabi

C. Zespół największych sztucznych wysp na świecie – Wyspy Palmowe

D. Największe centrum handlowe na świecie pod względem powierzchni – Dubai Mall

★ Na podstawie fragmentu artykułu, który dotyczy ataku na rafinerię ropy naftowej w Arabii Saudyjskiej, podaj po jednej możliwej konsekwencji o charakterze regionalnym i globalnym opisanej sytuacji.

W wyniku ataków dronów (14 września 2019 r.) doszło do wybuchu pożaru w obiektach wydobywczych i przetwórczych koncernu Saudi Aramco. W Bukajk i Churais trzeba było wstrzymać wydobycie i rafinację ropy. Według informacji ministra energii Arabii Saudyjskiej dotyczy to połowy produkcji koncernu, czyli ok. 5,7 mln baryłek dziennie. Jest to prawie 5% globalnego rynku naftowego. Do ataku na obiekty wydobywcze przyznali się rebelianci Huti z Jemenu, wspierani przez Iran.

Na podstawie: https://www.money.pl/gospodarka/atak-na-rafinerie-w-arabii-saudyjskiej-eksperci-cena-ropy-bedzie-gwaltownie-rosla-6425013659867265a.html?wga_sa=list-linked4you-RightColumn, dostęp: 19.04.2021 r.

Regionalna konsekwencja: _____

Globalna konsekwencja: _____

Podsumowanie działu 1

Wpisz do tabeli nazwy obiektów geograficznych położonych w Azji.

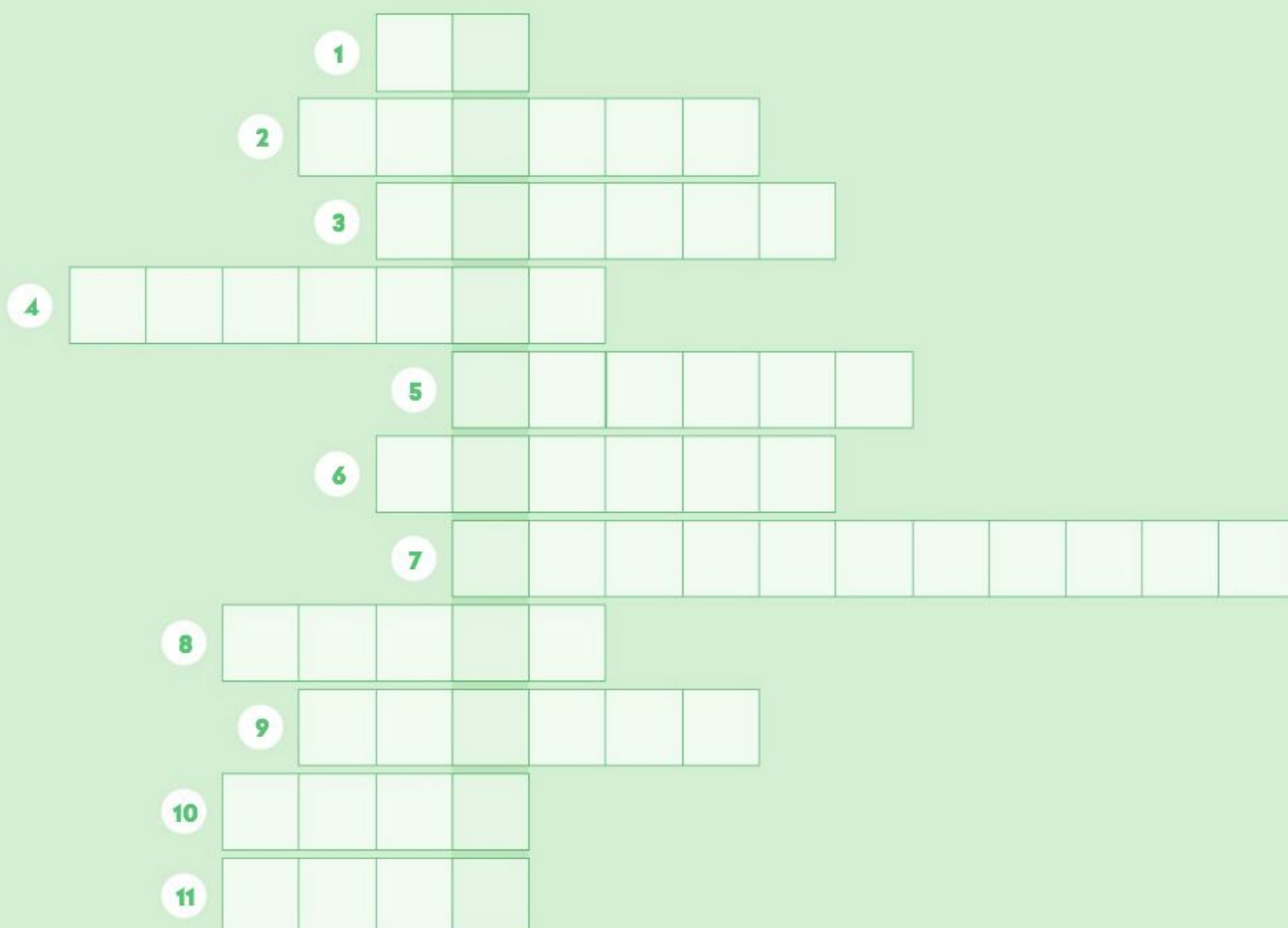
Rekord	Nazwa obiektu geograficznego
najwyższy łańcuch górski	
najwyższy szczyt Ziemi	
najniżej położona depresja	
największy archipelag świata	
największy półwysep świata	
największe pod względem powierzchni jezioro świata (słone)	
najgłębsze jezioro świata	
najdłuższa rzeka Azji	

Oceń prawdziwość zdań, które dotyczą Azji. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, albo F, jeżeli jest fałszywa.

W Azji występują wszystkie strefy klimatyczne świata.	☐ P	☐ F
W Azji występują wszystkie formacje roślinne i strefy glebowe świata.	☐ P	☐ F
Powodem zróżnicowania strefowego klimatów w Azji jest duża rozciągłość równoleżnikowa kontynentu.	☐ P	☐ F
Cyrkulacja monsunowa powoduje występowanie sezonowych wiatrów – tajfunów.	☐ P	☐ F
Na obszarach Azji, w których występuje klimat monsunowy, przez cały rok notuje się obfite opady atmosferyczne.	☐ P	☐ F

Na podstawie mapy Azji w atlasie i dostępnych źródeł informacji rozwiąż krzyżówkę. Zapisz hasło – nazwę rzeki. Podaj nazwę kraju, w którym kończy ona swój bieg.

1. Rzeka na Nizinie Zachodniosyberyjskiej, która przepływa przez Nowosybirsk.
2. Rzeka, która ma źródła na terenie Libanu, przepływa przez Jezioro Tyberiadzkie, uchodzi do Morza Martwego.
3. Rzeka w Chinach – najdłuższa w Azji i trzecia na Ziemi.
4. Inaczej Rzeka Żółta.
5. Najdłuższa rzeka na Półwyspie Indochińskim (w Azji Południowo-Wschodniej).
6. Rzeka w południowej Azji, która przepływa przez Indie i Bangladesz.
7. Dopływ Jeniseju – ...Tunguzka.
8. Rzeka, która przepływa przez Chiny, Indie i Pakistan.
9. Rzeka, która przepływa przez Chiny, Kazachstan i Rosję. Lewy dopływ Obu.
10. Rzeka, która stanowi granicę Chin i Rosji.
11. Najdłuższa rzeka Rosji.

Hasło: Rzeka _____ – kończy bieg w _____.

Zaznacz znakiem ✗ zdania prawdziwe.

☐

1. W Polsce i w Japonii dominuje ta sama forma ukształtowania powierzchni.

☐

2. Linie brzegowe Polski i Japonii mają podobną długość.

☐

3. W Japonii występuje więcej stref klimatycznych niż w Polsce.

● Skreśl niepotrzebne określenia, by tekst dotyczący Chin i Indii był prawdziwy.

Oba kraje mają *podobną / bardzo różną* liczbę ludności. Łączna liczba ludności Indii i Chin to ok. *połowa / jedna trzecia* ludności świata.

W *Indiach / Chinach* przyrost naturalny został ograniczony po wprowadzeniu polityki jednego dziecka.

★
📄 Fale tsunami, które 26 grudnia 2004 r. nawiedziły Azję, spowodowały śmierć ok. 230 tys. osób. Tsunami to było skutkiem trwającego ok. 10 min bardzo silnego podwodnego trzęsienia ziemi na Oceanie Indyjskim w pobliżu Sumatry. Niszczycielskie fale dotarły nawet do wybrzeży Afryki. Skorzystaj z dowolnych źródeł informacji i poprawnie zaznacz znakiem ✕, na granicy których płyt litosfery doszło wówczas do wstrząsów tektonicznych.

- ☐ płyta eurazjatycka i płyta indoaustralijska
- ☐ płyta pacyficzna i płyta eurazjatycka
- ☐ płyta afrykańska i płyta eurazjatycka

●
🌐 Rozpoznaj naród, o którym jest mowa w opisie. Zaznacz na mapie przybliżony zasięg jego zamieszkania. Skorzystaj z mapy zamieszczonej w podręczniku (s. 49).

Naród, który zamieszkuje głównie teren czterech państw, od wielu lat podejmuje działania w celu uzyskania całkowitej autonomii. Ze względu na ukształtowanie zamieszkanych terenów jest nazywany narodem górali Bliskiego Wschodu. Najtragiczniejszym wydarzeniem w jego historii był atak chemiczny na ludność cywilną w mieście Halabdża. Miało to miejsce w 1988 r. na rozkaz Saddama Husajna (ówczesnego prezydenta-dyktatora Iraku).

Naród, o którym mowa w powyższym opisie to _____.

● Oceń prawdziwość zdań dotyczących ropy naftowej i regionu Zatoki Perskiej. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, albo F, jeżeli jest fałszywa.

Znajdują się tu jedne z największych udokumentowanych zasobów ropy naftowej na świecie.	☐ P	☐ F
Współcześnie posiadanie zasobów ropy naftowej i jej wydobycie ma jedynie znaczenie polityczne.	☐ P	☐ F
Ponad 2/3 wydobycia ropy naftowej przypada na państwa Bliskiego Wschodu.	☐ P	☐ F

Przyporządkuj właściwym państwom i regionom Azji charakterystyczne dla nich obiekty, określenia lub zjawiska geograficzne podane w tabeli. Wstaw znak ✕ w odpowiedniej kolumnie każdego wiersza.

	Bliski Wschód	Chiny	Indie	Japonia
archipelag	☐	☐	☐	☐
Ganges	☐	☐	☐	☐
hinduizm	☐	☐	☐	☐
Huang He (Rzeka Żółta)	☐	☐	☐	☐
islam	☐	☐	☐	☐
Jangcy	☐	☐	☐	☐
judaizm	☐	☐	☐	☐
konfucjanizm	☐	☐	☐	☐
Kurdowie	☐	☐	☐	☐
Morze Martwe	☐	☐	☐	☐
najludniejszy kraj	☐	☐	☐	☐
polityka jednego dziecka	☐	☐	☐	☐
pustynie	☐	☐	☐	☐
ropa naftowa	☐	☐	☐	☐
Shinkansen	☐	☐	☐	☐
shintoizm	☐	☐	☐	☐
system kastowy	☐	☐	☐	☐
Tygrys i Eufrat	☐	☐	☐	☐
wulkany	☐	☐	☐	☐
Wyżyna Tybetańska	☐	☐	☐	☐

2.1 Położenie Afryki i jego wpływ na klimat kontynentu

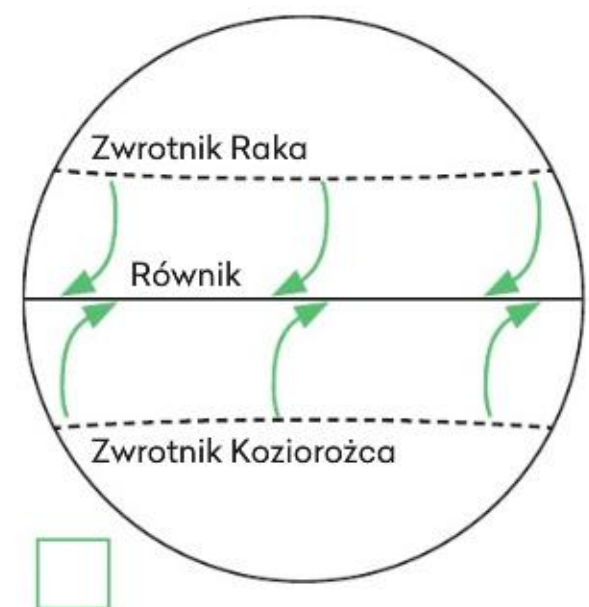
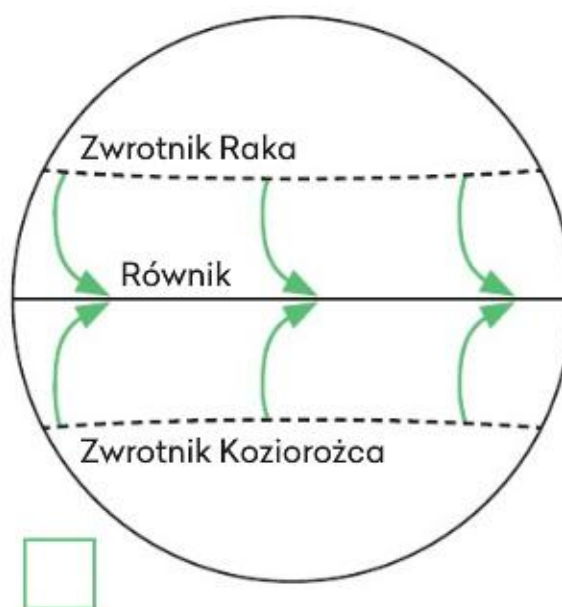
- Uzasadnij stwierdzenie: Afryka ma słabo rozwiniętą (słabo rozcłonkowaną, mało urozmaiconą) linię brzegową.

- Na podstawie dowolnej mapy fizycznej Afryki wypisz w tabeli po trzy obiekty geograficzne z podanych kategorii. Następnie odpowiedz na pytanie i podaj wyjaśnienie.

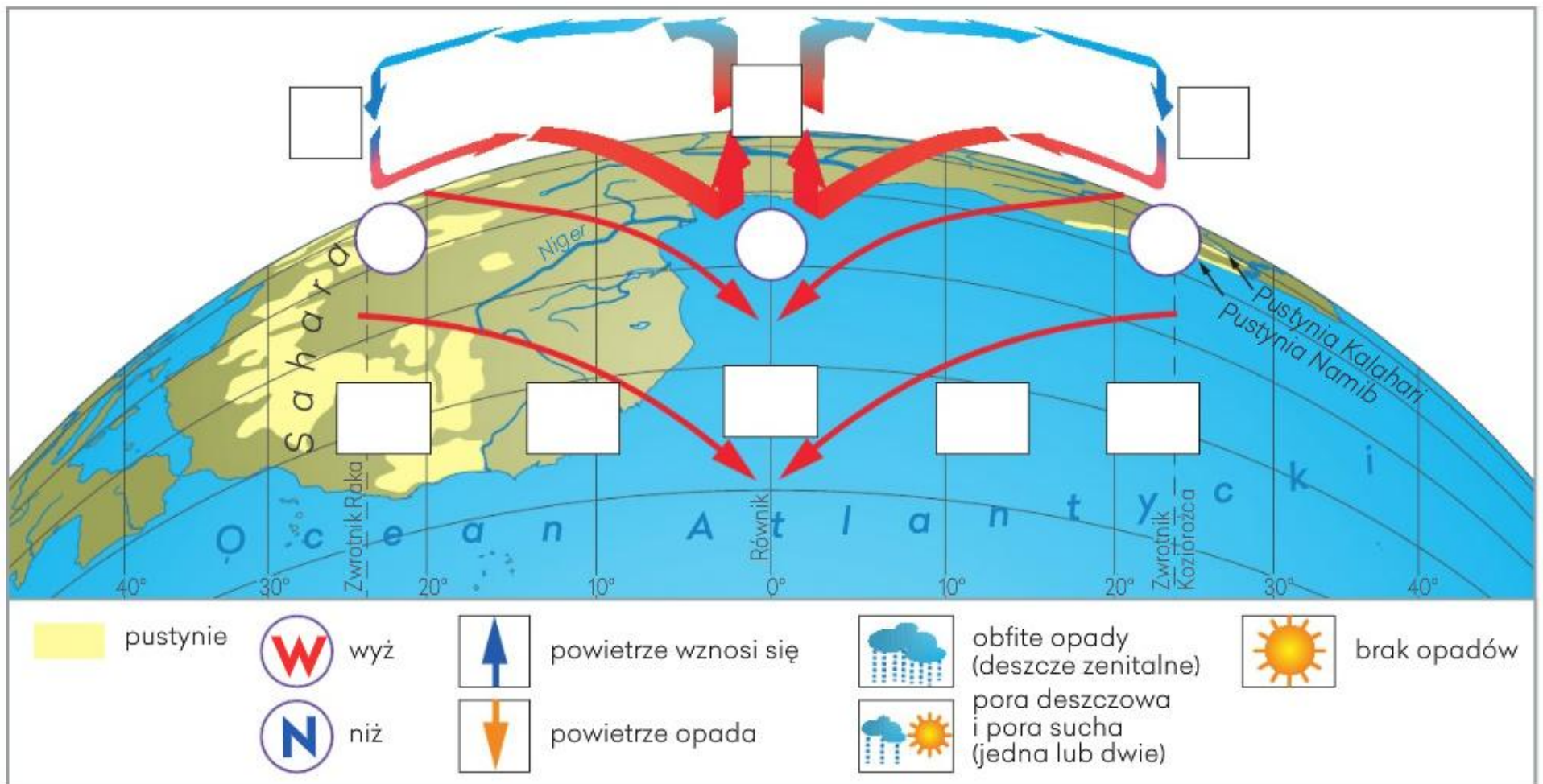
Góry	Wyżyny	Jeziora	Rzeki

Gdzie w Afryce znajdują się niziny? Oceń, jak dużą powierzchnię zajmują względem wyżyn i gór.

- Na kierunek pasatów wpływa ruch obrotowy Ziemi, dlatego ich tory odchylają się na obu półkulach od kierunku północ-południe. Zaznacz znakiem ✕ schemat, który prawidłowo obrazuje kierunek wiania pasatów na kuli ziemskiej.

Uzupełnij schemat wskazujący związek między cyrkulacją powietrza w strefie międzyzwrotnikowej a rozmieszczeniem opadów atmosferycznych. Wpisz w kółka litery N lub W dla oznaczenia wyżów i niżu, a w kwadraty – odpowiednio skierowane strzałki dla oznaczenia miejsc, gdzie powietrze wznosi się lub opada. Na rysunku podpisz strzałki odpowiadające wiatrom – pasatom. Następnie w prostokąty wrysuj odpowiednie symbole, którymi oznaczono informacje dotyczące wielkości opadów atmosferycznych w poszczególnych częściach strefy międzyzwrotnikowej.

Spośród niestrefowych (astrefowych) czynników klimatotwórczych na klimat Afryki wyraźny wpływ mają prądy morskie. Zaznacz znakiem ✗ prawidłowe dokończenia zdań tak, aby zobrazować związek między prądami morskimi a występowaniem opadów atmosferycznych.

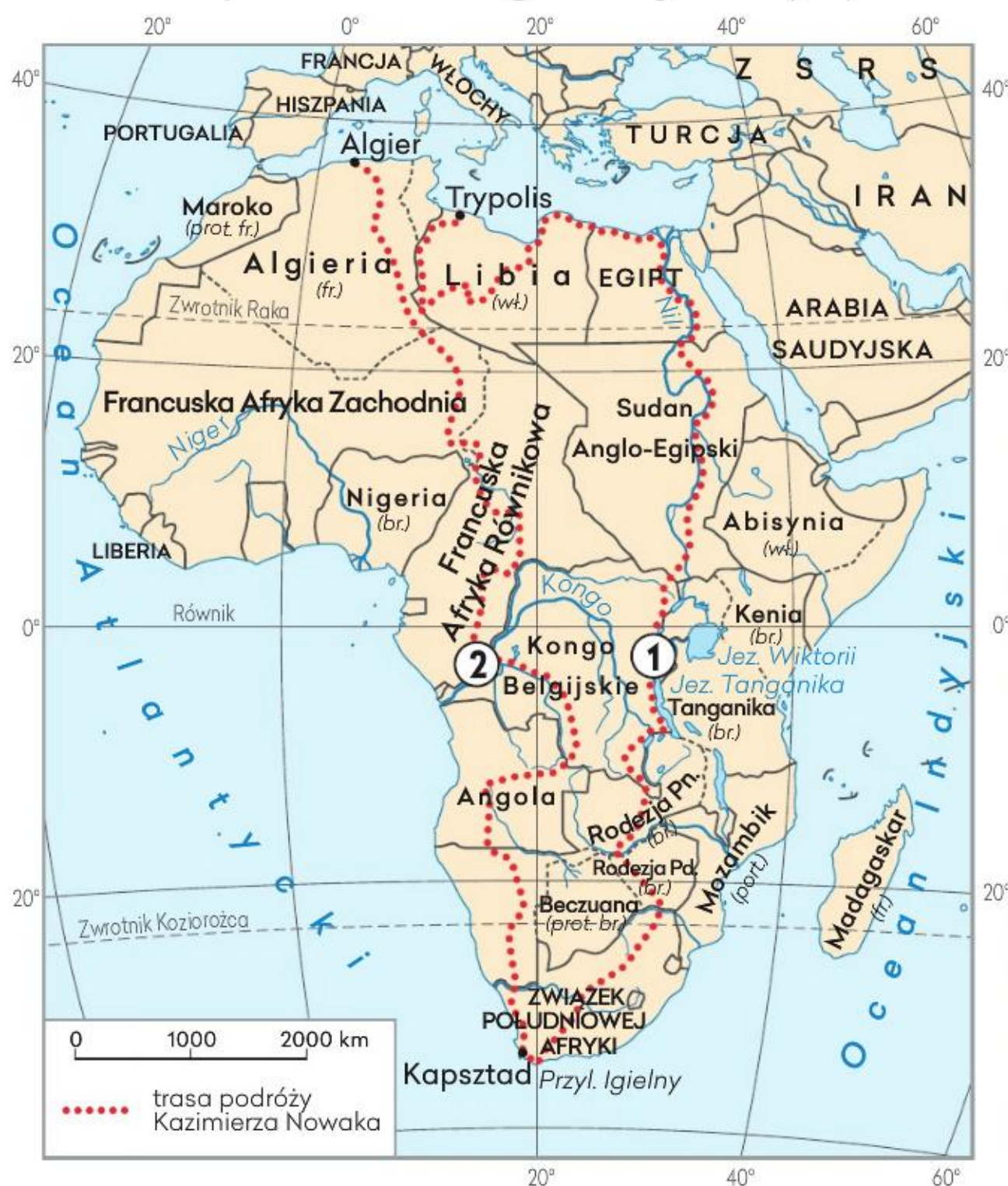
- Zimne prądy morskie
- A. ☐ ochładzają powietrze i zmniejszają parowanie,
- B. ☐ ogrzewają powietrze i wzmagają parowanie,
- co powoduje
1. ☐ wzrost sumy opadów atmosferycznych na wybrzeżu.
2. ☐ zmniejszenie sumy opadów atmosferycznych na wybrzeżu.

- Ciepłe prądy morskie
- A. ☐ ochładzają powietrze i zmniejszają parowanie,
- B. ☐ ogrzewają powietrze i wzmagają parowanie,
- co powoduje
1. ☐ wzrost sumy opadów atmosferycznych na wybrzeżu.
2. ☐ zmniejszenie sumy opadów atmosferycznych na wybrzeżu.

2.2 Strefowość klimatyczno-roślinno-glebowa w Afryce

Kazimierz Nowak to polski podróżnik, fotograf i korespondent prasowy, który w latach 1931–1936 przemierzył samotnie Afrykę z północy na południe i z powrotem. W czasie podróży pokonał ok. 40 tys. km na rowerze, pieszo, konno, na wielbłądzie lub pociągiem.

- a) Przyjrzyj się krajobrazom przedstawionym na zdjęciach wykonanych w czasie podróży Nowaka. Rozpoznaj, w jakich strefach klimatyczno-krajobrazowych zostały one wykonane. Zaznacz odpowiednimi literami na wyznaczonej na mapie trasie podróży prawdopodobne miejsca wykonania każdej fotografii. Skorzystaj z map tematycznych (dotyczących strefowości klimatyczno-roślinno-glebowej w Afryce).

- b) Na podstawie map tematycznych (np. w podręczniku, s. 70 i 71) wypisz w zeszycie kolejne strefy klimatyczno-roślinno-glebowe, które przemierzył Nowak, gdy podróżował z Trypolisu do punktu oznaczonego na mapie cyfrą 1, oraz gdy wracał z Przylądka Igielnego do punktu oznaczonego cyfrą 2. Jaką prawidłowość zauważasz?

Uzupełnij tabelę. Rozpoznaj strefy klimatyczne i typy klimatów na podstawie klimatogramów i zdjęć. Następnie dopasuj odpowiednie nazwy typów roślinności i gleb. Wpisz przypisane im oznaczenia we właściwe miejsca tabeli.

KR – klimat równikowy wybitnie wilgotny

KP – klimat podrównikowy (równikowy z porą deszczową i suchą)

KZ – klimat zwrotnikowy suchy

KŚ – klimat podzwrotnikowy morski (śródziemnomorski)

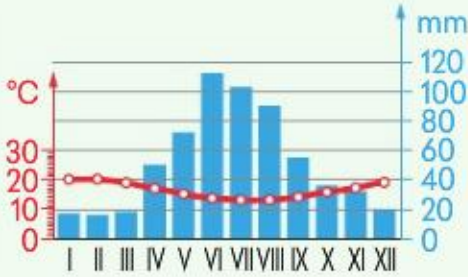
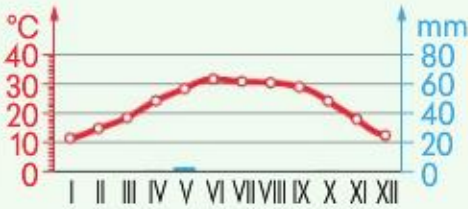
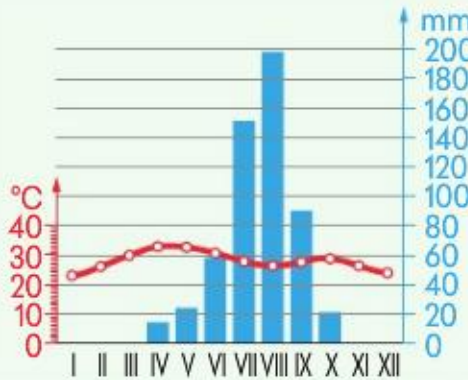
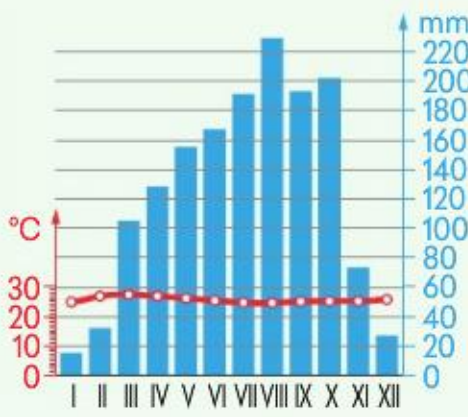
P – pustynie i półpustynie

M – makia

WLR – wilgotny las równikowy

S – sawanna

- gleby czerwone i czerwonożółte
- gleby cynamonowoczerwone i czerwonobure
- gleby ferralitowe
- gleby pustynne, szaroziemy, buroziemy
- gleby cynamonowe, czerwone, tzw. terra rosa

Nazwa klimatu	Klimatogram	Przykładowy krajobraz	Typ roślinności	Gleby
				
				
				
				

2.3 Zróżnicowanie rolnictwa w Afryce

- Wśród wymienionych cech utrudniających rozwój wielu afrykańskich państw zaznacz znakiem ✕ te, które wynikają z ich kolonialnej przeszłości.
- ☐ przewaga mało żyznych gleb

☐ różnorodność językowa

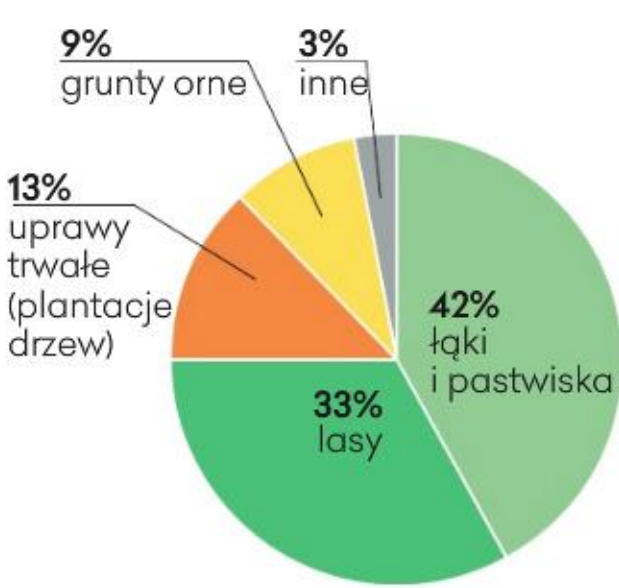
☐ niestabilna sytuacja polityczna

☐ ograniczony dostęp do edukacji

☐ niskie sumy opadów atmosferycznych

☐ niepokoje społeczne i konflikty etniczne
- Na podstawie tekstu i wykresu napisz w tabeli przykład jednego zagrożenia dla środowiska i jednego dla gospodarki Wybrzeża Kości Słoniowej.

Wybrzeże Kości Słoniowej to państwo położone w Afryce Zachodniej. Obszary użytkowane rolniczo zajmują blisko 2/3 powierzchni kraju (są to grunty orne i grunty trwale zajęte pod uprawy, a także łąki i pastwiska), a lasy ok. 1/3 i rosną głównie na południu. W południowej części kraju 2/3 terenów rolniczych jest zagospodarowanych na plantacje kawy i kakao. W 2017 r. wyprodukowano 1,8 mln t kakao, którego dużą część przeznaczono na eksport. Stanowił on 40% całkowitego eksportu państwa oraz 10% wartości PKB.

Zagrożenia	
dla gospodarki	dla środowiska

- Oceń, do którego z podanych w tabeli typów rolnictwa pasuje dana cecha. Wpisz znak ✕ w odpowiednich miejscach.

Cecha	Typ rolnictwa
produkcja rolna przede wszystkim na własne potrzeby	☐ plantacyjne / ☐ żarowo-odłogowe
typowe produkty rolne: banany, kakao, herbata, kawa	☐ plantacyjne / ☐ żarowo-odłogowe
wieloletnia uprawa tych samych roślin na jednym obszarze	☐ plantacyjne / ☐ żarowo-odłogowe
użyźnienie gleby przez wypalanie roślinności naturalnej	☐ plantacyjne / ☐ żarowo-odłogowe

Wyszukaj w dostępnych źródłach informacje dotyczące wymagań i zastosowania manioku jadalnego i sorgo. Uzupełnij tabelę.

Nazwa rośliny	Najważniejsze wymagania uprawy	Zastosowanie
maniok jadalny		
sorgo		

Zapisz w zeszycie, dlaczego wymienione w tabeli gatunki są istotnymi roślinami uprawnymi w wielu krajach Afryki.

Zaznacz znakiem ✕ odpowiednie uzupełnienia zdań.

Sahel to pas w Afryce, który układa się ☐ równoleżnikowo / ☐ południkowo.
 Od ☐ północy / ☐ południa graniczy z Saharą. Charakteryzuje się ☐ wysokimi / ☐ niskimi wartościami sum opadów rocznych i wysokimi wartościami temperatury powietrza ☐ przez cały rok / ☐ jedynie w miesiącach letnich.

Oceń, czy wypisane w tabeli działania mogą przyczynić się do ograniczenia pustynnienia w strefie Sahelu. Wstaw znak ✕ w odpowiedniej komórce tabeli.

Lp.	Działanie	Czy działanie może przyczynić się do ograniczenia pustynnienia w strefie Sahelu?
1	edukacja młodzieży krajów Sahelu w zakresie metod planowania rodziny	☐ tak / ☐ nie
2	rozpowszechnienie w krajach Sahelu energetyki słonecznej	☐ tak / ☐ nie
3	znaczące ograniczenie emisji gazów szklarniowych (w tym CO ₂) przez największe gospodarki świata	☐ tak / ☐ nie

2.4 Przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii

- Dowiedz się z dostępnych źródeł wiedzy, czego dotyczy pojęcie Głód w Rogu Afryki (w 2011 r.). Następnie uzupełnij tabelę.

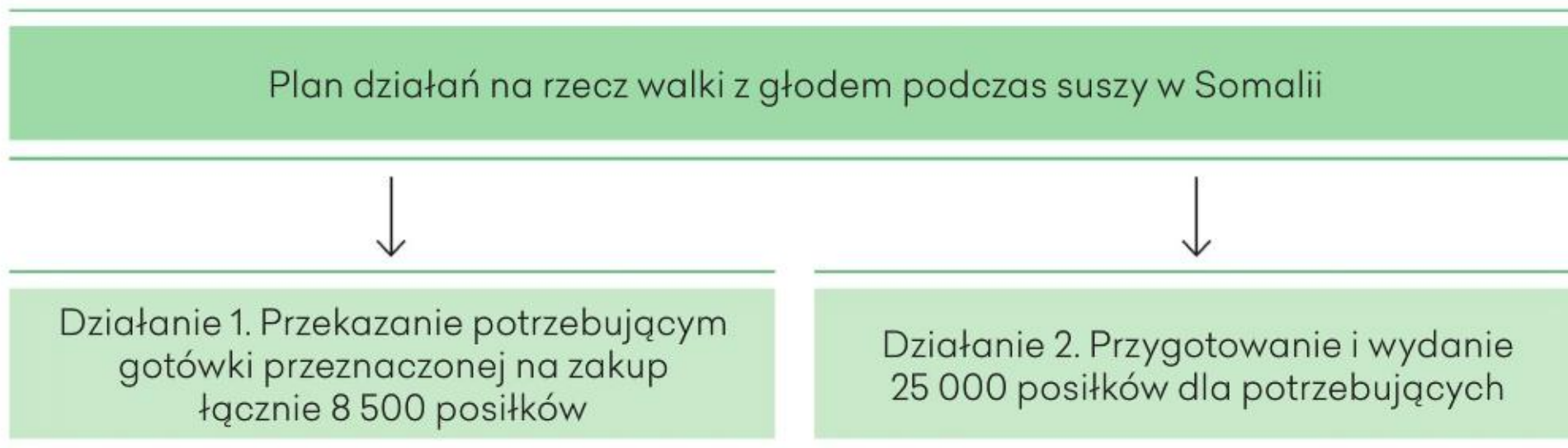
Państwa dotknięte Głodem w Rogu Afryki		
Przyczyny głodu i niedożywienia	naturalne	
	związane z działalnością człowieka	

- Odwiedź witryny internetowe Polskiej Fundacji dla Afryki oraz rządowego programu Polska pomoc. Sprawdź, jakie formy pomocy są kierowane do afrykańskich państw z największym odsetkiem osób głodujących (państwa te możesz odnaleźć na mapie w podręczniku, s. 83). Wybierz takie, na których realizację najchętniej przekażesz własne środki. Następnie wpisz odpowiednie informacje do tabeli.

Organizacja lub program pomocowy	Działanie (forma pomocy)	Państwo, w którym są realizowane działania
Polska Fundacja dla Afryki		
Polska pomoc (marka działań rozwojowych i humanitarnych Polski podejmowanych w krajach rozwijających się)		

- Oceń plan działań jednej z międzynarodowych organizacji humanitarnych. Podaj jedną zaletę i jedną wadę tych działań.

Zaleta planowanych działań:

Wada planowanych działań:

- Znajdź w dostępnych źródłach informacje na temat etiopskiej kuchni. Zapisz nazwy trzech dań i krótko opisz każde z nich. Następnie zaznacz znakiem ✕ to, którego najchętniej spróbujesz. Porównaj swoje informacje z odpowiedziami innych osób w klasie.

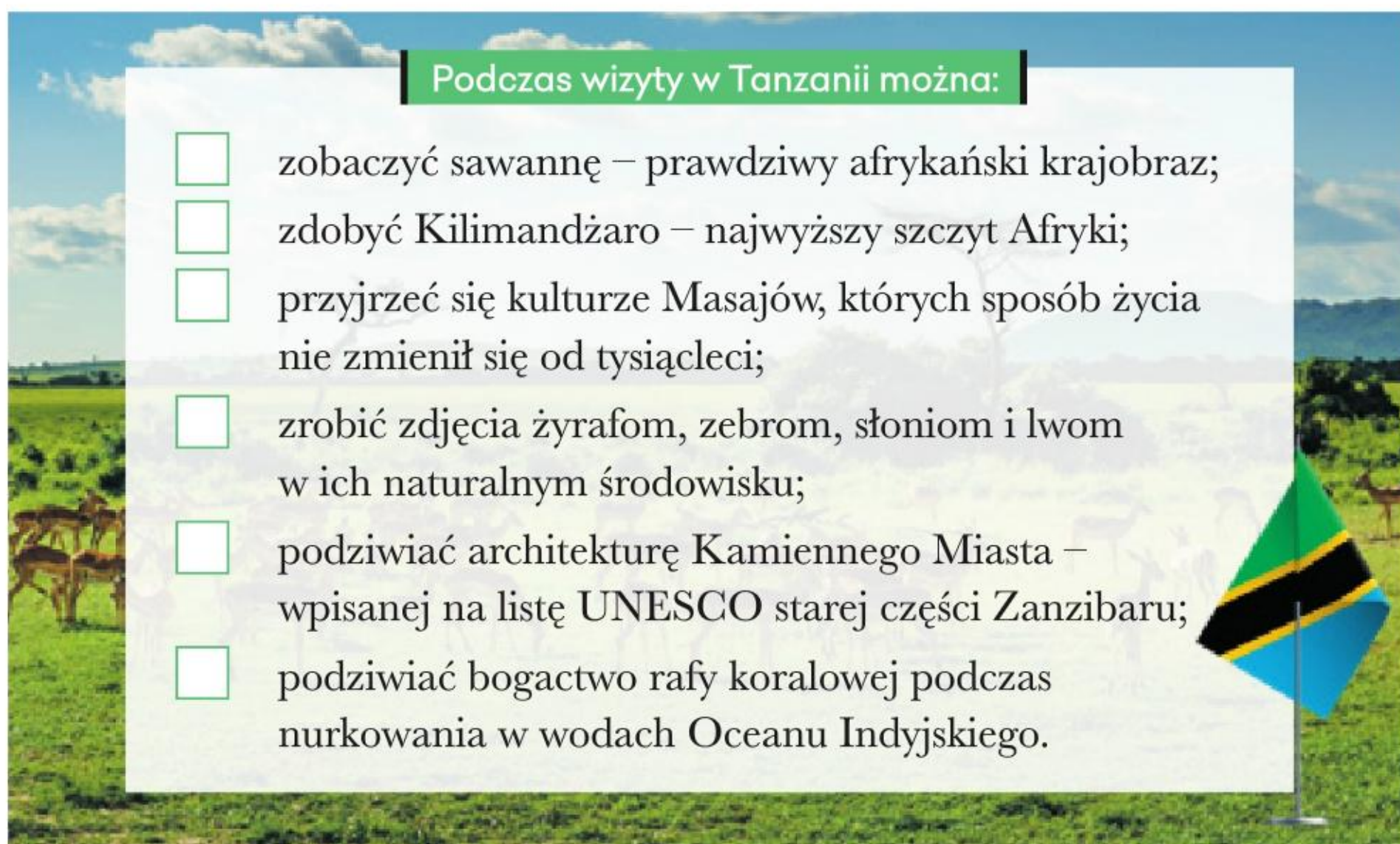
☐	1. _____
☐	2. _____
☐	3. _____

- Znajdź w dostępnych źródłach informacje, jaki był przebieg rozpoczętego w 2020 r. konfliktu w Tigraju (prowincji na północy Etiopii). Zwróć uwagę na jego skutki humanitarne i napisz na ten temat krótką notatkę.

- Wyjaśnij znaczenie klęski głodu w Etiopii z 1985 r. w kontekście międzynarodowej pomocy humanitarnej udzielanej podczas późniejszych klęsk głodowych.

2.5 Przyczyny i skutki rozwoju turystyki na przykładzie Kenii

- Na podstawie mapy Kenii zamieszczonej w podręczniku (s. 87) uzupełnij brakujące informacje.
- A. Odległość z Nairobi do równika w linii prostej: _____
- B. Różnica wysokości między najwyższym szczytem Afryki a najwyższym szczytem Kenii: _____
- C. Nazwy dwóch kenijskich parków narodowych położonych nad Oceanem Indyjskim: _____
- D. Nazwa kenijskiego parku narodowego sąsiadującego z dowolnym tanzańskim parkiem narodowym: _____
- E. Nazwa jeziora, do którego poza Kenią mają dostęp dwa inne państwa: _____
- F. Nazwy trzech miast w Kenii, w których znajduje się duży port lotniczy i przez które przebiega trasa kolejowa: _____
- Poniżej na ulotce zostały wypisane hasła promujące turystykę w Tanzanii. Zaznacz znakiem ✕ te, które opisują walory turystyczne występujące także w Kenii.

Podczas wizyty w Tanzanii można:

- ☐ zobaczyć sawannę – prawdziwy afrykański krajobraz;
- ☐ zdobyć Kilimandzaro – najwyższy szczyt Afryki;
- ☐ przyjrzeć się kulturze Masajów, których sposób życia nie zmienił się od tysiącleci;
- ☐ zrobić zdjęcia żyrafom, zebrom, słoniom i lwom w ich naturalnym środowisku;
- ☐ podziwiać architekturę Kamiennego Miasta – wpisanej na listę UNESCO starej części Zanzibaru;
- ☐ podziwiać bogactwo rafy koralowej podczas nurkowania w wodach Oceanu Indyjskiego.

Poniżej przedstawiono nagłówki wiadomości z serwisów informacyjnych. Zaznacz znakiem ✕ te informacje, które mogą spowodować spadek liczby turystów w Kenii. Uzasadnij swój wybór.

Uzasadnienie: _____

Poniżej znajduje się opis działań komitetu utworzonego przy kenijskiej narodowej agencji rozwoju turystyki. Zapoznaj się z nim i wykonaj zadania.

Komitet składa się z kilkunastu organizacji zajmujących się inicjatywami i działaniami w obszarach:

- ochrony środowiska,
- odpowiedzialności społecznej,
- edukacji i rozwoju,
- zachowania dziedzictwa kulturowego.

Komitet promuje turystykę zrównoważoną w Kenii zarówno podczas międzynarodowych targów i konferencji, jak i w międzynarodowym przekazie medialnym.

Wymień walory turystyczne Kenii szczególnie sprzyjające rozwojowi turystyki, którą promuje komitet. Podaj zalety i wady rozwoju tego rodzaju turystyki.

Walory: _____

Zalety: _____

Wady: _____

2.6 Rozwój tradycyjnej i nowoczesnej gospodarki w Afryce

- Wyszukaj w dostępnych źródłach dane niezbędne do uzupełnienia tekstu na temat wybranych przez siebie afrykańskich państw. Zaznacz je na mapie odpowiednimi cyframi. Uzupełnij tekst wyszukanymi danymi dotyczącymi tych państw.

1. Państwo, w którego wartości eksportu przeważały nieprzetworzone surowce mineralne, to np. _____.
Największy udział w wartości eksportu, w wysokości _____% eksportu, odnotowano dla surowca: _____, w _____ r.

2. Państwo, w którym udział sektora usług w PKB przekraczał 50%, to np. _____.
Udział ten w tworzeniu PKB wynosił _____%, w _____ r.

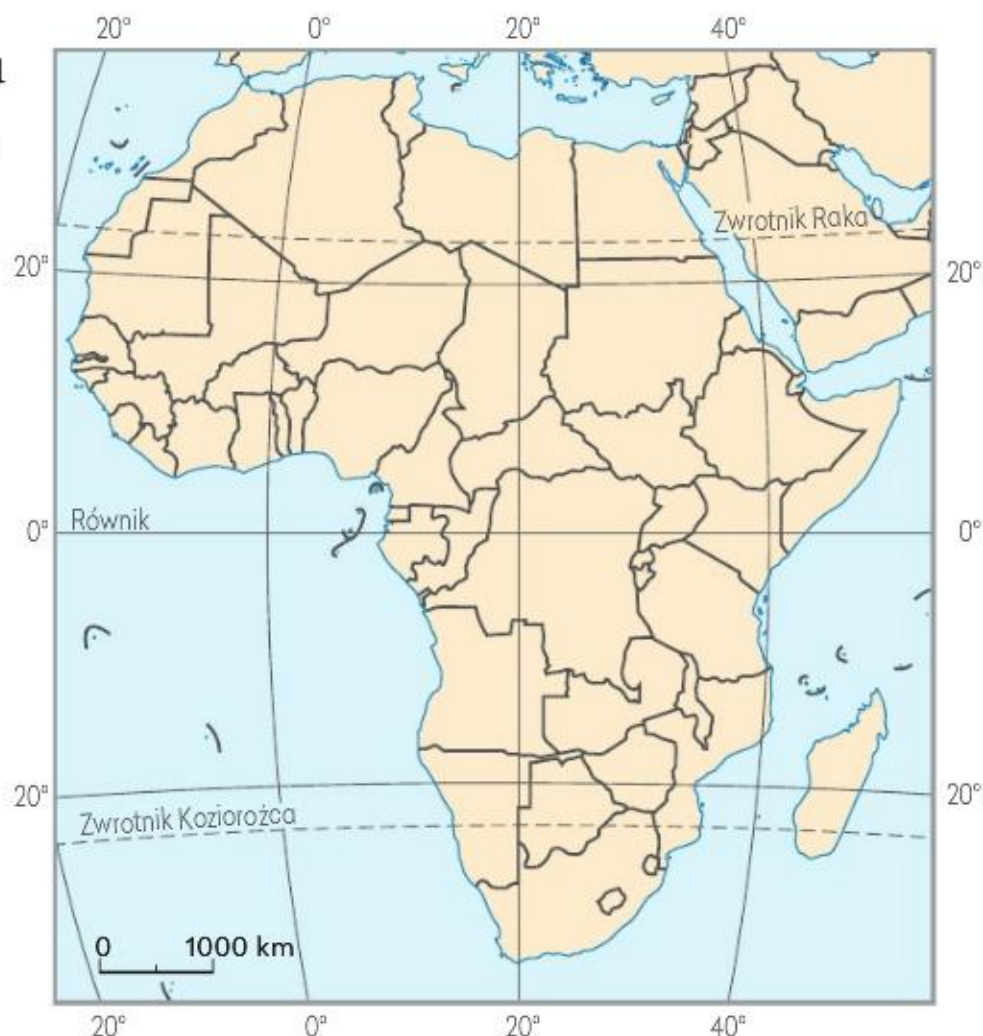
3. Państwo, w którym zatrudnienie w rolnictwie wynosiło powyżej 70%, to np. _____. Udział ten wynosił _____% wśród wszystkich zatrudnionych, w _____ r.

4. Państwo, w którym w _____ r. wskaźnik HDI na mieszkańca był najwyższy w Afryce, to _____.

5. Państwo, w którym w _____ r. wskaźnik HDI na mieszkańca był najniższy w Afryce, to _____.

6. Państwem, w którym liczba ludności przewyższała liczbę ludności Polski, jest np. _____ – w _____ r. liczba ludności wynosiła tam _____ osób.

7. Najludniejsze państwo Afryki w _____ r. to _____.

Zaznacz w tekście znakiem **X** odpowiednie uzupełnienia zdań.

Gospodarki państw Afryki są ☐ *zróżnicowane* / ☐ *bardzo zbliżone* pod względem PKB na mieszkańca i HDI. Większość z nich ma ☐ *niższy* / ☐ *wyższy* poziom rozwoju gospodarczego i społecznego niż państwa Unii Europejskiej. Rolnictwo w większości afrykańskich państw jest ☐ *nieefektywne* / ☐ *bardzo efektywne*. To sektor gospodarki, z którego w poszczególnych państwach afrykańskich utrzymuje się przeważnie ☐ *ponad 50%* / ☐ *niewielki odsetek* ludności. Warunki rozwoju rolnictwa w Afryce powodują, że doinwestowanie rolnictwa pozwoliłoby na jego znaczący postęp ☐ *jedynie w nielicznych* / ☐ *w wielu* państwach Afryki.

Uzupełnij informacje na temat państwa, w którego eksporcie przeważają nieprzetworzone surowce mineralne.

Zagrożenia, które wynikają z przewagi w eksporcie nieprzetworzonych surowców mineralnych:

1. _____
2. _____

Działania, które mają na celu zróżnicowanie struktury eksportu:

1. _____
2. _____

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, albo F, jeżeli jest fałszywa.

W wielu państwach Afryki gwałtownie rośnie rola usług telekomunikacyjnych (w tym liczba użytkowników).	☐ P	☐ F
Sprawną wymianę handlową w Afryce umożliwiają: wysoko rozwinięta infrastruktura komunikacyjna i usługi transportowe.	☐ P	☐ F
Przeciętnie średni udział usług w zatrudnieniu jest mniejszy w państwach Afryki niż w państwach Unii Europejskiej.	☐ P	☐ F
Charakterystyczną cechą większości państw Afryki jest wysoki odsetek osób zatrudnionych w rolnictwie.	☐ P	☐ F

Na podstawie dostępnych źródeł wiedzy napisz w zeszycie notatkę dotyczącą noblistów pochodzących z Afryki.

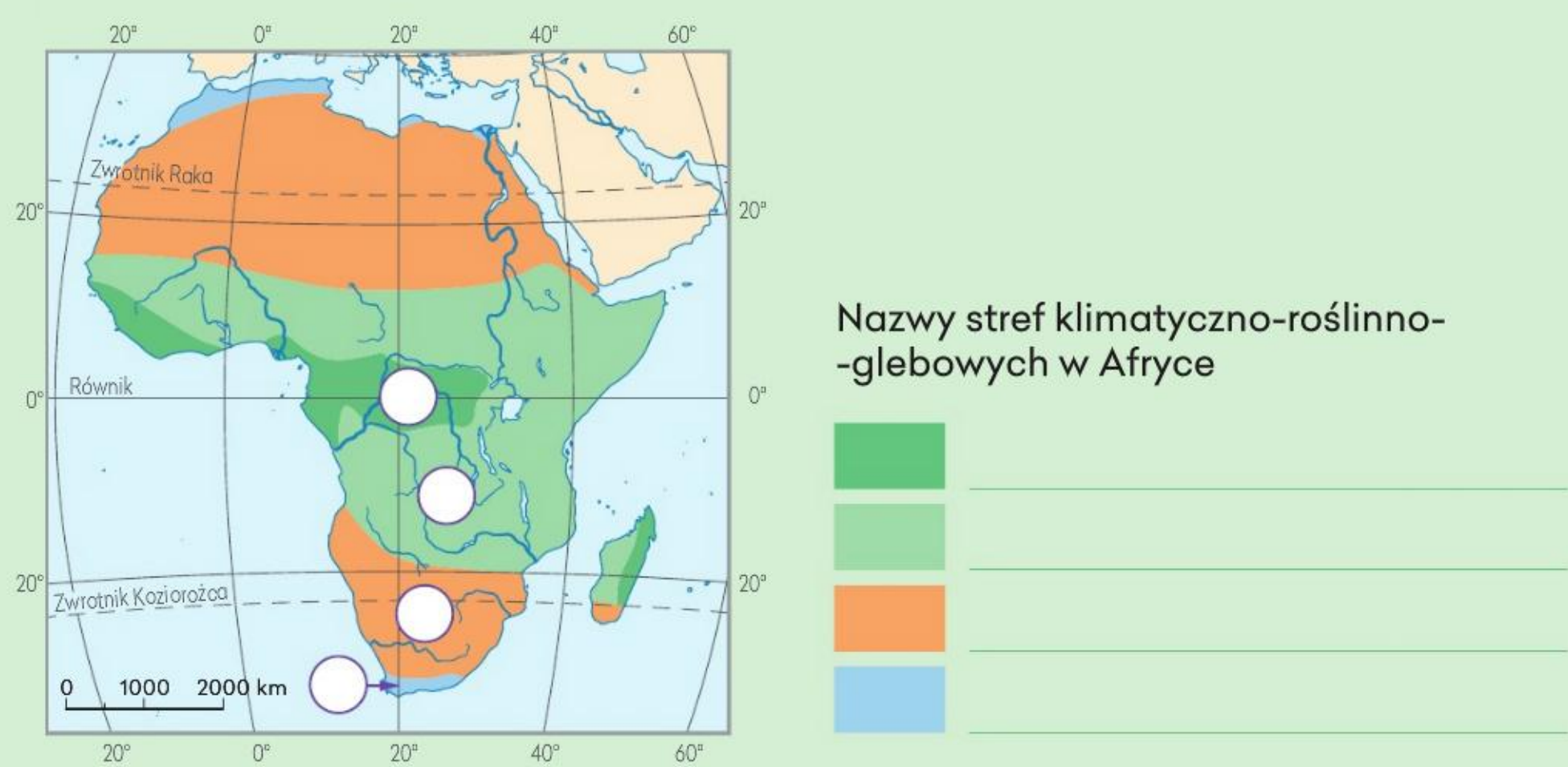

Podsumowanie działu 2

Przyporządkuj każdy z podanych w tabeli opisów do właściwej strefy klimatyczno-roślinno-glebowej. Wpisz ich nazwy w legendzie mapy, a w tabeli – nazwy stref klimatycznych i stref (formacji) roślinnych. Skorzystaj z podanych nazw. W kółka na mapie wpisz numery, którymi oznaczono strefy w tabeli.

Strefy klimatyczne: podzwrotnikowa morska, zwrotnikowa sucha, podrównikowa, równikowa wilgotna

Strefy (formacje) roślinne: wilgotne lasy równikowe, sawanny, pustynie i półpustynie, roślinność śródziemnomorska (makia)

Nr	Cechy klimatu i gleby	Nazwa strefy klimatycznej	Nazwa strefy roślinnej
1	pora deszczowa i sucha; gleby m.in. czerwonebure		
2	bardzo sucho; gleby pustynne i szaroziemne		
3	gorąco i wilgotno cały rok; m.in. czerwonożółte gleby ferralitowe		
4	gorące i suche lato, deszczowe, chłodna zima; gleby cynamonowe, tzw. terra rosa		

2

- ### Hasto:

Wyjaśnienie:

● Afryka jest bardzo zróżnicowana pod względem rozwoju gospodarczego i warunków życia mieszkańców. To kontynent o różnych obliczach. Przyjrzyj się zdjęciom i miejscom ich wykonania, które oznaczono na mapie zielonymi punktami. Następnie wykonaj polecenia.

Safari w Kenii

Laboratorium w Kapsztadzie

Rolnictwo w Liberii

Winnica w RPA

Dzielnica Nairobi

Pasterstwo w strefie Sahelu

Konflikt zbrojny w Mali

Kopalnia koltanu w Kongo

- a) Każdemu opisowi w tabeli przyporządkuj odpowiednio po dwa zdjęcia. Wpisz w niej numery, którymi je oznaczono.
- ★ b) Zlokalizuj na mapie miejsca wykonania zdjęć i wpisz numer każdego z nich we właściwe miejsce.

Opis elementów lub problemów gospodarki	Numery dwóch zdjęć
Przemysł opiera się w dużej części na wydobyciu surowców mineralnych przeznaczonych głównie na eksport. Usługi, z wyjątkiem komunikacyjnych i bankowych, mają niewielką rolę. W niektórych państwach, np. w Kenii, duże znaczenie ma rozwój turystyki.	
Rolnictwo jest bardzo zróżnicowane. W niektórych rejonach, np. w Afryce Zachodniej, występuje zarówno słabo rozwinięte rolnictwo żarowo-odłogowe, przeznaczone głównie na własne potrzeby, jak i nowoczesne – plantacyjne, gdzie zbiory są w dużej części eksportowane.	
Wiele obszarów Afryki zmagają się z niedoborem wody, pustynnieniem i brakiem żywności. Tam, gdzie dodatkowo jest duży przyrost naturalny, występują głód i niedożywienie ludności, co mogą potęgować jeszcze konflikty zbrojne.	
Wiele miast ma nowoczesne dzielnice, a niektóre rządy podejmują intensywne działania zmierzające do rozwoju nauki i ochrony środowiska naturalnego. Dzięki temu poprawia się jakość życia mieszkańców, w tym dostęp do edukacji i ochrony zdrowia.	

-
- Kraje Afryki słyną z eksportu wybranych produktów rolnych. Uprawa niektórych roślin jest możliwa na tym kontynencie dzięki odpowiednim warunkom klimatycznym. Rozpoznaj przedstawione na fotografiach rośliny i wpisz ich nazwy pod zdjęciami.

- ★
🤖
- Rwanda jest przykładem państwa, w którym kobiety niezwykle aktywnie włączyły się w jego zarządzanie. Rwandyjska Izba Deputowanych (niższa izba parlamentu, która jest głównym organem ustawodawczym) to jedyny organ parlamentu na świecie składający się z większej liczby kobiet niż mężczyzn. Poszukaj informacji na ten temat i wykonaj polecenia. Odpowiedzi zapisz w zeszycie.
- a) Podaj, czym wyróżnia się rwandyjska ordynacja wyborcza.
 - b) Oceń, czy ta ordynacja świadczy o nowoczesnych, demokratycznych zasadach sprawowania rządów czy przeciwnie?

3.1 Środowisko przyrodnicze Ameryki

Mapa do zadań 1–4

Skorzystaj z map w atlasie lub podręczniku albo z map cyfrowych i na tej podstawie wykonaj polecenia.

- a) Na mapie Ameryki literami od A do F oznaczono wybrane wielkie formy ukształtowania powierzchni. Wpisz przy każdej literze odpowiednie nazwy.

A – _____

B – _____

C – _____

D – _____

E – _____

F – _____

- b) Skreśl z tekstu zbędne fragmenty, by zawierał prawdziwe informacje.

Amerykę cechuje

równoleżnikowy / południkowy układ wielkich form terenu, zwłaszcza łańcuchów górskich / nizin / wyżyn.

- c) Wpisz na mapie w odpowiednich miejscach nazwy oceanów oblewających Amerykę.
- d) Podpisz symbolami Zatokę Meksykańską (ZM) i Morze Karaibskie (MK) oraz największą wyspę archipelagu Wielkie Antyle.
- e) Zaznacz czerwonymi liniami na mapie Przesmyk Panamski (PP) oraz Cieśninę Magellana (CM) i wpisz przypisane im oznaczenia.
- f) Zaznacz na mapie grubą niebieską linią i podpisz najdłuższą rzekę świata oraz rzeki Missisipi i Missouri, które tworzą razem największy system rzeczny w Ameryce Północnej.

- Zaznacz w tekście znakiem ✕ odpowiednie uzupełnienia zdań.

W Ameryce Północnej i Ameryce Południowej występuje kilka stref czasowych. Wynika to z dużej rozciągłości ☐ południkowej / ☐ równoleżnikowej. Ameryka jest lądem o największej rozciągłości ☐ południkowej / ☐ równoleżnikowej, co skutkuje występowaniem na jej terenie wszystkich stref klimatycznych, roślinnych, glebowych i krajobrazowych.

- Uzupełnij tabelę – zaznacz znakiem ✕ informacje, które dotyczą miejsc oznaczonych cyframi od 1 do 4 na mapie Ameryki. W niektórych wierszach poprawne jest wskazanie więcej niż jednej informacji.

Występuje tu	1	2	3	4
nadbrzeżna pustynia	☐	☐	☐	☐
wyraźna piętrowość roślinna	☐	☐	☐	☐
preria (step)	☐	☐	☐	☐
strefa zwrotnikowa	☐	☐	☐	☐

- Oceń, między którymi z miejsc oznaczonych na mapie cyframi od 1 do 4 występuje największa rozciągłość równoleżnikowa. Uzupełnij zdanie.

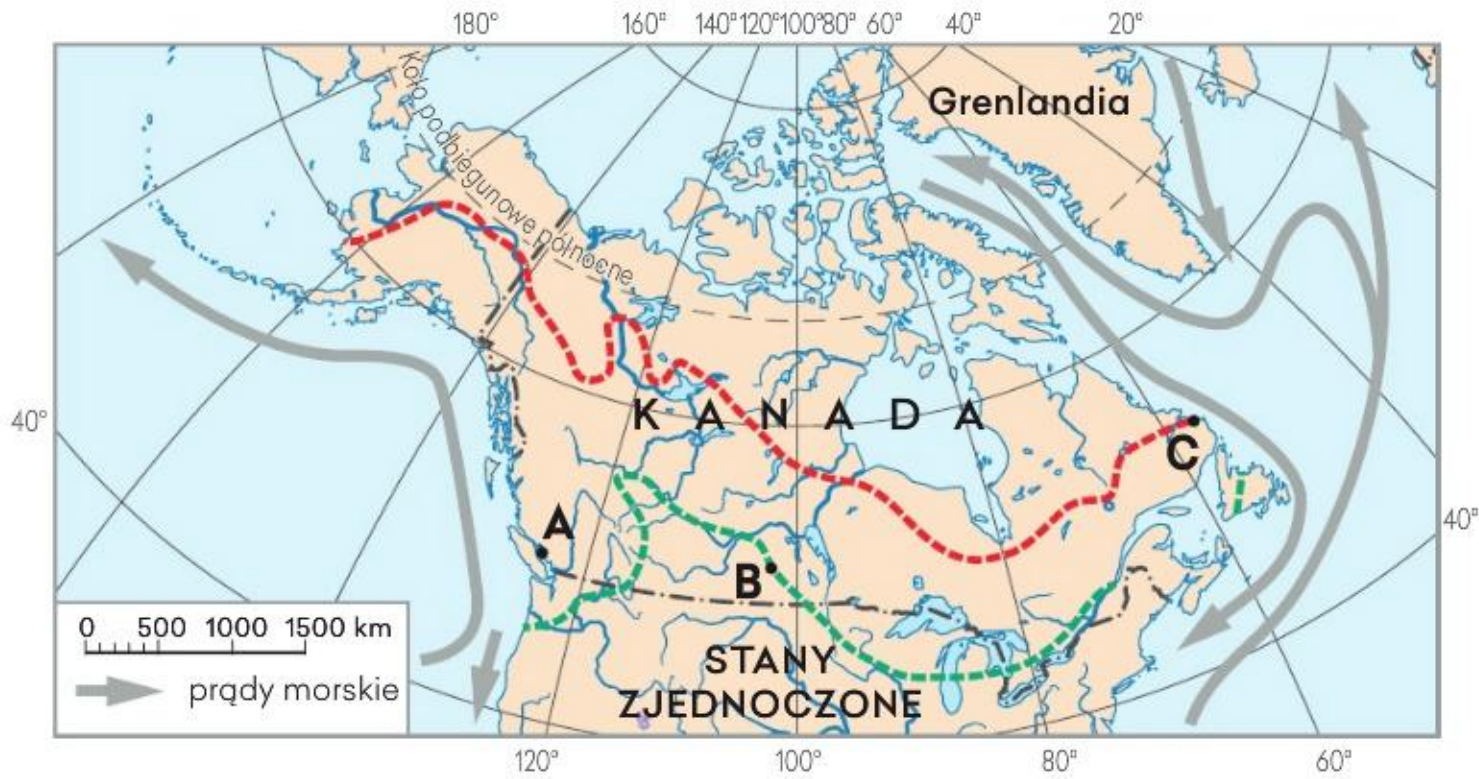
Największa rozciągłość równoleżnikowa występuje między miejscami oznaczonymi cyframi _____ i _____ .

- Oceń prawdziwość zdań dotyczących Ameryki. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Największa wyspa Ameryki w znacznej części jest pokryta lądolodem.	☐ P	☐ F
Południowe krańce Ameryki są położone za kołem podbiegunowym, dlatego możemy tam obserwować dni polarne i noce polarne.	☐ P	☐ F
Ląd Ameryki leży w całości na półkuli wschodniej.	☐ P	☐ F
Większa część Ameryki Południowej, Ameryka Środkowa i część Ameryki Północnej po Meksyk są nazywane Ameryką Łacińską.	☐ P	☐ F

3.2 Klimat Ameryki i jego wpływ na zasięg upraw i lasów

Mapa do zadań 1–4

Zaznacz znakiem ✕ właściwe uzupełnienia zdań.

- Linia - - - -
oznaczono

1. ☐ północną

2. ☐ południową

granice

A. ☐ upraw.

B. ☐ lasów.

- Linia - - - -
oznaczono

1. ☐ północną

2. ☐ południową

granice

A. ☐ upraw.

B. ☐ lasów.

Na mapie literami od A do C oznaczono trzy miejscowości. Mimo podobnej szerokości geograficznej różną się one warunkami klimatycznymi.

Zaznacz w tabeli znakiem ✕, której z miejscowości spośród A do C dotyczy każda z podanych informacji.

Informacja	A	B	C
Wpływ Oceanu Atlantyckiego na warunki klimatyczne jest tutaj największy.	☐	☐	☐
Amplituda temperatury powietrza jest tu największa.	☐	☐	☐
Kordyliery zatrzymują wilgotne masy powietrza znad Oceanu Spokojnego.	☐	☐	☐
Ciepły prąd morski przez cały rok podnosi temperaturę powietrza w tej miejscowości.	☐	☐	☐

Przyporządkuj współrzędne geograficzne do odpowiednich miejscowości oznaczonych na mapie literami od A do C. Zaznacz znakiem ✕ swój wybór.

51°12'N 102°27'W

☐

A

☐

B

☐

C

49°50'N 124°31'W

☐

A

☐

B

☐

C

53°42'N 57°00'W

☐

A

☐

B

☐

C

Zaznacz znakiem ✕ wszystkie czynniki, które sprzyjają uprawie ziemi w rejonie miejsca oznaczonego na mapie literą B.

☐

A. rozległe równinne prerie

☐

C. znaczne obszary żyznych gleb

☐

B. klimat umiarkowany ciepły

☐

D. brak mroźnych i śnieżnych zim

Na podstawie tekstu wykonaj polecenia. Odpowiedzi do podpunktów b) i c) napisz w zeszycie.

Huragan Katrina objął swym zasięgiem obszar, który odpowiada w przybliżeniu 2/3 powierzchni Polski. Uformował się 23 sierpnia 2005 r. w rejonie Bahamów. Uderzył najpierw w półwysep Floryda, gdzie miejscami spadło 350 mm deszczu (w Polsce średnia roczna suma opadów wynosi ok. 600–650 mm). Następnie, po przejściu nad Zatoką Meksykańską, stał się huraganem najwyższej, piątej, kategorii. Największe zniszczenia spowodował w Nowym Orleanie, gdzie przeprowadzono ewakuację mieszkańców. W 53 miejscach zostały przerwane wały przeciwpowodziowe, co skutkowało zalaniem 80% powierzchni. Wiele rodzin nigdy nie powróciło do swoich domów. Zginęło 1836 osób, a 705 uznano za zaginione. Trzy miliony ludzi pozostawało bez prądu. W wyniku zaistniałej powodzi zostały zalane także inne miejscowości nad Zatoką Meksykańską.

a) Wpisz litery w odpowiednie miejsca na zdjęciu satelitarnym.

A – miejsce formowania się huraganu

B – miejsce zanikania huraganu

C – miasto Nowy Orlean

D – Zatoka Meksykańska

b) Określ trzy źródła zniszczeń powodowanych przez cyklony tropikalne docierające do lądów.

Trasa huraganu Katrina

c) Dlaczego huragan Katrina uznano za jeden z najgroźniejszych w dziejach? Podaj trzy argumenty.

Skorzystaj z dowolnych źródeł i poszukaj informacji, gdzie występuje obszar zwany Aleją Tornad, w której porze roku tornada występują najczęściej oraz w jaki sposób nadaje się imiona huraganom wiejącym nad Oceanem Atlantyckim. Odpowiedzi zanotuj w zeszycie.

3.3 Amazonia – gospodarka i ekologia

Zaznacz znakiem ✕ odpowiednie uzupełnienia zdań w tekście.

Amazonia to obszar, przez który przebiega ☐ zwrotnik Raka / ☐ równik.
Większość Amazonii jest pokryta ☐ wodami powierzchniowymi / ☐ lasami.
Obszar Amazonii jest podzielony ☐ równomiernie / ☐ nierównomiernie między
kilka państw. Klimat Amazonii charakteryzuje się ☐ wysokimi / ☐ niskimi
rocznymi sumami opadów atmosferycznych, a wysokie temperatury
powietrza (średnie miesięczne od 24°C do 27°C) odnotowuje się
☐ tylko w półroczu zimowym / ☐ przez cały rok.

Zdjęcie przedstawia aktywistów protestujących w Rzymie przeciwko wylesianiu Amazonii. Wyobraź sobie, że spotyka ich turysta z Brazylii, a następnie wykonaj polecenia.

a) Napisz trzy argumenty, których mógłby użyć turysta z Brazylii, by wytłumaczyć aktywistom z Rzymu, z jakiego powodu w jego kraju postępuje wylesianie (deforestacja).

1. _____
2. _____
3. _____

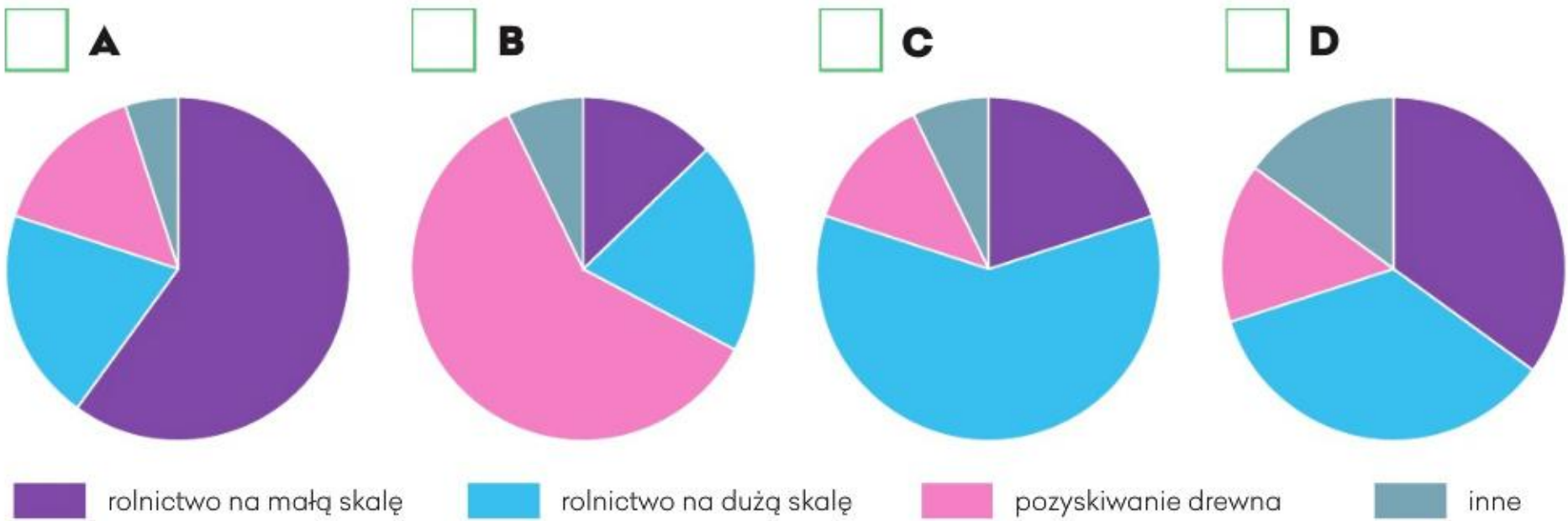
b) Napisz trzy argumenty, których użyją aktywiści z Rzymu, by wyjaśnić brazylijskiemu turyście, z jakiego powodu uważają, że wylesianie Amazonii jest tematem, który dotyczy także ich.

1. _____
2. _____
3. _____

- Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, albo F, jeżeli jest fałszywa.

Wyjątkowość Amazonii wynika z tego, że jest to jedyne miejsce na Ziemi porośnięte wilgotnymi lasami równikowymi.	☐ P	☐ F
Lasy Amazonii tworzą jeden z najbardziej różnorodnych biologicznie ekosystemów na naszej planecie.	☐ P	☐ F
Lasy Amazonii przed rozpoczęciem ich gospodarczego wykorzystania były niezamieszkane.	☐ P	☐ F
Wylesianie jest zagrożeniem dla tradycyjnej kultury rdzennych mieszkańców Amazonii.	☐ P	☐ F

- Zaznacz znakiem ✕ wykres, który prezentuje prawidłowe proporcje w udziale poszczególnych przyczyn w całkowitym wylesianiu Amazonii.

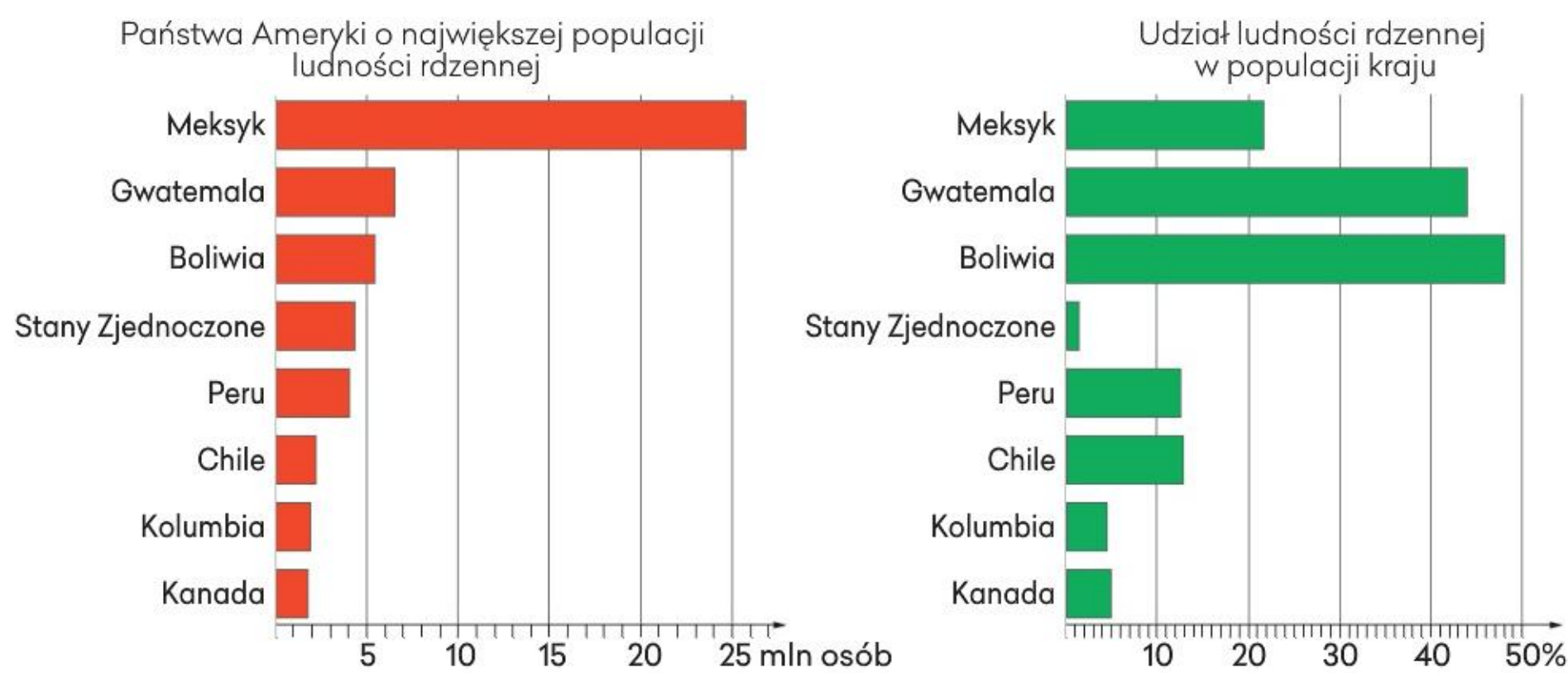

- Napisz w zeszycie trzy przyczyny wylesiania Amazonii, które mogłyby być przypisane do kategorii inne na wykresach w zadaniu 4.
- Wyjaśnij, w jaki sposób intensywne wylesianie Amazonii na potrzeby rolnicze może spowodować znaczący spadek zbiorów płodów rolnych w tym regionie.

- Duże przedsiębiorstwo, które wydobywa surowce mineralne, zaoferowało wódzowi pewnego plemienia wykupienie lasów deszczowych w sąsiedztwie jego wioski. Wódz zamierza przyjąć propozycję ze względu na korzyści finansowe, które mogą zapewnić rozwój lokalnej społeczności. Zapisz w zeszycie argumenty za odrzuceniem tej propozycji oraz przykład alternatywnego źródła dochodu dla tego plemienia.

3.4 Sytuacja rdzennej ludności Ameryki i cechy wielkich miast

Na podstawie wykresów uzupełnij zdania właściwymi nazwami państw oraz zaznacz odpowiednie fragmenty, tak by tekst zawierał prawdziwe informacje.

W 2020 r. wśród państw Ameryki największy odsetek ludności rdzennej odnotowano w _____, natomiast największą liczbę rdzennych mieszkańców – w _____. Czwarty kraj pod względem liczby rdzennych mieszkańców to _____. Udział tej ludności w ogólnej populacji tego kraju jest ☐ *znaczący* / ☐ *niewielki*. Na podstawie wykresów można stwierdzić, że wielkość udziału ludności rdzennej w społeczeństwach poszczególnych państw Ameryki jest ☐ *różna* / ☐ *podobna*.

Na podstawie dostępnych źródeł informacji uzupełnij tabelę przykładami problemów, które często występują w rdzennych społecznościach Ameryki.

Rdzenne społeczności Ameryki	
problem	powód występowania problemu
1.	
2.	
3.	

- W *Deklaracji praw ludów tubylczych* ONZ można przeczytać: „Ludność rdzenna ucierpiała poprzez niesprawiedliwość historyczną [...], co powstrzymuje ją w szczególności od stanowienia swoich praw do rozwoju zgodnie z własnymi potrzebami i zainteresowaniami”. Podaj dwa przykłady niesprawiedliwości, do których odnosi się ten tekst.

1. _____
2. _____

- Na podstawie dostępnych źródeł informacji uzupełnij tabelę.

Przedstawiciele rdzennej ludności Ameryki	Kelly Fraser	Vine Deloria Jr.	Rigoberta Menchú Tum
kraj urodzenia			
pochodzenie (nazwa ludu)			
działania wymienionych osób, które pomagały rdzennym społecznościom przezwycięzać ich problemy			

- Spośród cech obszaru znajdującego się między Rio de Janeiro a São Paulo zaznacz znakiem ✕ te, które sprawiają, że często bywa nazywany brazylijskim megalopolis.

- ☐ Na obszarze ok. 165 tys. km² skupia ok. 48 mln mieszkańców.
- ☐ Jest położony na wschodnim wybrzeżu kontynentu.
- ☐ Są tu dwie wielomilionowe aglomeracje i kilkadziesiąt dużych miast.
- ☐ Aglomeracje i najważniejsze miasta są połączone autostradami.
- ☐ Większość ludności jest zatrudniona w usługach.

- Wyjaśnij, w jaki sposób rozrastające się przedmieścia wpływają na tworzenie się megalopolis.

- Z jakimi problemami borykają się na co dzień rodziny z dziećmi mieszkające w faweli w Rio de Janeiro? Napisz w zeszycie sześć przykładów.

3.5

Rola Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej. Problem nadprodukcji żywności

Przeanalizuj zestawienia (podręcznik, s. 135) dotyczące najważniejszych państw w wybranych dziedzinach. Napisz nazwy trzech, które twoim zdaniem wskazują na dużą rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej, i wykonaj polecenia.

1. 2. 3.

a) Wypełnij drugą kolumnę tabeli. Następnie sprawdź w dostępnych źródłach, czy są nowsze dane. Jeśli tak, uzupełnij kolejne kolumny.

Dziedzina	Z którego roku są dane w podręczniku?	Czy dostępne są nowsze dane?	Z którego roku są nowsze dane?	Nowsze dane dla Stanów Zjednoczonych	Zmiana dla Stanów Zjednoczonych (wzrost/stabilizacja/spadek)
1		☐ tak ☐ nie			
2		☐ tak ☐ nie			
3		☐ tak ☐ nie			

b) Na podstawie danych zebranych przez ciebie w tabeli zapisz wniosek dotyczący zmiany pozycji Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej.

Określ, czy podane wskaźniki przyjmują wysokie czy niskie wartości w rolnictwie Stanów Zjednoczonych.

Wskaźnik	Wartość wskaźnika
liczba maszyn rolniczych na 1 ha	☐ wysoka / ☐ niska
powierzchnia zasiewów genetycznie modyfikowanymi odmianami roślin	☐ wysoka / ☐ niska
zatrudnienie w rolnictwie	☐ wysoka / ☐ niska

Zaznacz czynniki, które wpłynęły na wysoki poziom rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych.

☐

A. zasobne złoża surowców mineralnych

☐

B. praca niewolników lub nisko opłacanych imigrantów

☐

C. dobre warunki rozwoju rolnictwa

☐

D. międzynarodowa pomoc finansowa

☐

E. południkowy układ pasm górskich

☐

F. wysoka lesistość

☐

G. dostęp do dwóch oceanów

☐

H. przedsiębiorczość i pracowitość mieszkańców

Szacuje się, że przeciętne amerykańskie gospodarstwo domowe marnotrawi żywność o wartości dwóch tysięcy dolarów amerykańskich rocznie. Przelicz tę kwotę według aktualnego kursu dolara. Przeprowadź wśród domowników ankietę na temat tego, na co wydaliby równowartość tej sumy w ciągu roku. Uzupełnij tabelę uzyskanymi informacjami.

Aktualny kurs dolara amerykańskiego: _____ PLN		Równowartość 2000 USD: _____ PLN	
Imię i wiek ankietowanej osoby		Na co zostałaby przeznaczona ta kwota?	

Przeanalizuj infografikę w podręczniku (s. 138). Zbieraj przez tydzień dane na temat marnotrawienia żywności w twoim gospodarstwie domowym. Następnie uzupełnij tekst.

Od _____ do _____ w moim gospodarstwie domowym, składającym się z _____ osób, wyrzucono ok. _____ kg jedzenia. Daje to _____ kg na osobę. W skali roku oznaczałoby to zmarnowanie _____ kg jedzenia.

Napisz w zeszycie, jakie były najczęstsze powody marnowania jedzenia i jakie wspólnie ustalone zasady możecie wprowadzić, by minimalizować wyrzucanie pożywienia.

3.6 Dolina Krzemowa jako przykład technopolii

Na podstawie mapy Doliny Krzemowej (podręcznik, s. 143) wykonaj polecenia.

a) Uzupełnij tekst odpowiednimi liczbami.

Zatokę San Francisco przecina _____ mostów, z czego najdłuższy ma _____ km. Od siedziby Google w promieniu 30 km znajduje się _____ głównych portów lotniczych.

b) Powyższe dane wskazują na wysoki stopień realizacji w Dolinie Krzemowej jednego z czynników rozwoju technopolii. Podaj nazwę tego czynnika.

c) Zapisz nazwy trzech przedsiębiorstw z Doliny Krzemowej, które były ci znane już wcześniej lub rozpoznajesz ich logo. Wyjaśnij, dlaczego należą one do przedsiębiorstw innowacyjnych.

d) Uzupełnij tekst odpowiednią liczbą, a następnie zaznacz znakiem ✕ właściwe uzupełnienia zdania.
Od siedziby Google w promieniu 20 km znajduje się _____ uniwersytetów. Wiele z nich należy do parków naukowo-technologicznych, czyli obszarów, na których infrastruktura ma służyć przepływowi
☐ wiedzy i technologii / ☐ pieniędzy i kadr między
☐ naukowcami a przedsiębiorcami / ☐ przedsiębiorcami a instytucjami publicznymi.

Wpisz w tabeli cztery najważniejsze, według ciebie, czynniki rozwoju technopolii. Oceń, w jakim stopniu są one obecne. w regionie, w którym mieszkasz.

Nazwa regionu: _____	
Czynnik rozwoju technopolii	Stopień obecności czynnika w regionie
	☐ wysoki / ☐ średni / ☐ niski
	☐ wysoki / ☐ średni / ☐ niski
	☐ wysoki / ☐ średni / ☐ niski
	☐ wysoki / ☐ średni / ☐ niski

Na podstawie poniższego tekstu i zamieszczonego w podręczniku na s. 140–142, dotyczącego przedsiębiorstw typu start-up, wykonaj polecenia w zeszycie.

Wing to firma utworzona w Dolinie Krzemowej. Należy do spółki Alphabet powołanej przez Google. Zajmuje się wdrażaniem systemu wykonywania dostaw towarów przez drony. W 2019 r. zaczęła testowo dostarczać posiłki w Australii i w Finlandii. Rok później uzyskała certyfikat w Stanach Zjednoczonych i została przewoźnikiem lotniczym w tym kraju. To umożliwiło firmie Wing używanie dronów dostawczych do roznoszenia paczek.

- Podaj cechy firmy Wing, które świadczą o tym, że jest to przedsiębiorstwo typu start-up.
- Wyjaśnij, dlaczego tworzenie przedsiębiorstw typu start-up jest ważne dla rozwoju technopolii.

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeżeli informacja jest prawdziwa, albo F, jeżeli jest fałszywa.

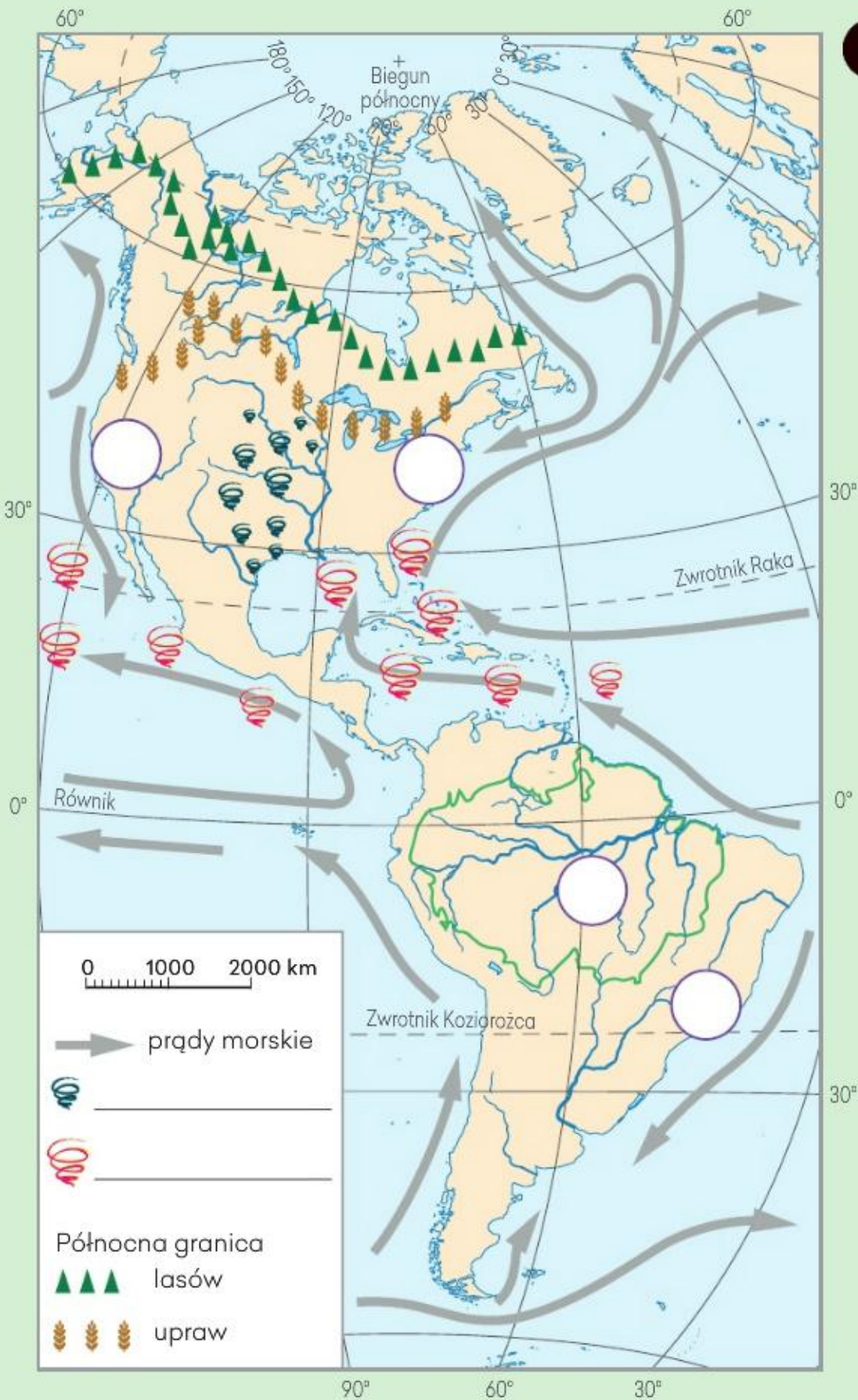
Stany Zjednoczone są przykładem państwa, w którym duże znaczenie ma gospodarka oparta na wiedzy (GOW).	☐ P	☐ F
Gospodarka oparta na wiedzy (GOW) najczęściej występuje w krajach o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego.	☐ P	☐ F
Dolina Krzemowa to jedyna technopolia w Stanach Zjednoczonych.	☐ P	☐ F

Aby dostać się na Uniwersytet Stanforda, nie tylko trzeba osiągnąć bardzo wysokie wyniki z egzaminów, ale także korzystnie zaprezentować się w wypowiedziach pisemnych na wybrane tematy. Przygotuj w zeszycie argumenty wyjaśniające, że poniższe pytania czy zadania rekrutacyjne pozwalają wybrać studentów, którzy mogą pozytywnie wpływać na rozwój technopolii.

- Jakie jest najważniejsze wyzwanie, przed którym stoi obecnie ludzkość?
- Wymień jedną rzecz, której nie możesz się doczekać na Uniwersytecie Stanforda.
- Społeczność Uniwersytetu Stanforda jest zainteresowana nauką. Podaj pomysł lub doświadczenie, które ekscytuje cię w jakiejś dziedzinie nauki.
- Praktycznie wszyscy studenci Uniwersytetu Stanforda mieszkają na terenie kampusu. Napisz notatkę do swojego przyszłego współlokatora, która ujawni coś o tobie lub pozwoli twojemu współlokatorowi i nam poznać cię lepiej.
- Opowiedz nam o czymś, co ma dla ciebie znaczenie, i wyjaśnij, dlaczego dokonałeś takiego wyboru.

Podsumowanie działu 3

Mapa do zadań 1–5

Przyporządkuj podanym informacjom ich lokalizacje oznaczone literami od A do D. Wpisz litery w odpowiednich okienkach i na mapie.

- A – Dolina Krzemowa
- B – fawela Rocinha
- C – Amazonia
- D – megalopolis BosWash

- ☐ dzielnica biedy w Rio de Janeiro
- ☐ lasy równikowe o największej powierzchni na świecie
- ☐ pierwszy na świecie region rozwoju wysokich technologii (*high-tech*)
- ☐ obszar powiązanych ze sobą funkcjonalnie miast i aglomeracji na północno-wschodnim wybrzeżu Stanów Zjednoczonych

Uzupełnij legendę mapy – wpisz we właściwe miejsca: Aleja Tornad, cyklony tropikalne.

Podpisz na mapie: Andy, Kordyliery, Wyżynę Brazylijską, Ocean Atlantycki, Ocean Spokojny oraz pierwszymi literami Zatokę Meksykańską (ZM), Morze Karaibskie (MK) i Kanał Panamski (KP).

Zaznacz znakiem ✕ właściwe dokończenia zdań.

Ameryka wyróżnia się wśród innych lądów największą rozciągłością

☐ A. południkową.	☐ B. równoleżnikową.
Skutkiem tego jest m.in. występowanie	
☐ C. wszystkich stref klimatycznych.	☐ D. kilku stref czasowych.

● Zaznacz znakiem ✕ właściwe uzupełnienia zdania.

Na zachodnim wybrzeżu Kanady uprawy rolne i lasy sięgają dalej na północ niż na wybrzeżu wschodnim. Przyczyną tego jest oddziaływanie na zachodzie

- ☐ A. zimnego
- ☐ B. ciepłego
- ☐ C. południa.
- ☐ D. północy.
- prądu morskiego, który niesie wody z

● W 2010 r. wyspę Haiti na Morzu Karaibskim nawiedziło tragiczne w skutkach trzęsienie ziemi. Pochłonęło ono 316 tys. ofiar śmiertelnych. Około 3 mln ludzi ucierpiało w inny sposób, odnosząc obrażenia lub tracąc dach nad głową. Zaznacz znakiem ✕ poprawne dokończenie zdania.

Trzęsienia ziemi na Haiti są skutkiem położenia wyspy

- ☐ A. w strefie występowania tsunami.
- ☐ B. na granicy płyt litosfery.
- ☐ C. w pobliżu czynnych wulkanów.
- ☐ D. w strefie cyklonów tropikalnych.

● Oceń prawdziwość stwierdzeń. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Cyklony tropikalne powstają nad ciepłymi wodami oceanu.	☐ P	☐ F
Cyklony tropikalne tworzą się głównie w strefie międzyzwrotnikowej.	☐ P	☐ F
Cyklony tropikalne osiągają największą siłę i prędkość dopiero nad lądami.	☐ P	☐ F

● Napisz, jakie zjawisko przedstawia fotografia. Podaj dwa skutki występowania tego typu zjawisk.

Fotografia przedstawia _____.

Skutki występowania tego zjawiska:

1. _____
- _____
2. _____
- _____

- Skorzystaj z dowolnych źródeł i sprawdź, w których państwach Ameryki języki rdzennej ludności są równorzędne (jako urzędowe) z językiem kolonizatorów. Na podstawie tych wiadomości skreśl w poniższych zdaniach błędne informacje.

W *większości* / *niewielu* państwach Ameryki języki rdzennej ludności są językami urzędowymi. Świadczy to o *rozwwoju* / *zanikaniu* rdzennych kultur oraz o ich *dużym* / *małym* znaczeniu we współczesnym życiu politycznym i gospodarczym.

- Zaznacz znakiem ✕ zdania zawierające nieprawdziwe informacje.
 - ☐ A. O światowej potędze gospodarczej Stanów Zjednoczonych świadczy wyłącznie najwyższe na świecie PKB na mieszkańca.
 - ☐ B. Brak pracy i środków do życia na wsi, np. z powodu wzrostu liczby ludności i mechanizacji rolnictwa, powoduje intensywny napływ ludności do wielkich miast Ameryki Południowej.
 - ☐ C. Główna przyczyna wylesiania lasów Amazonii to chęć rozwoju gospodarczego państw, co skutkuje m.in. zagrożeniem tradycyjnego sposobu życia rdzennej ludności.
 - ☐ D. Do dużego zróżnicowania etnicznego i narodowościowego ludności Ameryki najbardziej przyczyniły się migracje przymusowe i ekonomiczne.
 - ☐ E. Państwa Ameryki Południowej są słabo zurbanizowane.

- Zaznacz znakiem ✕ odpowiednie uzupełnienia zdań.

Stały i wysoki rozwój gospodarczy Stanów Zjednoczonych przypisuje się m.in. ☐ *silnemu* / ☐ *słabemu* liberalizmowi gospodarczemu kraju. W porównaniu do wielu innych wysoko rozwiniętych krajów w Stanach Zjednoczonych obserwuje się ☐ *większą* / ☐ *mniejszą* ingerencję państwa w mechanizmy rynku oraz ☐ *większe* / ☐ *mniejsze* opodatkowanie działalności gospodarczej.

- Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Aleja Tornad to nieoficjalna nazwa obszaru w Stanach Zjednoczonych, który jest narażony na częste występowanie trąb powietrznych.	☐ P	☐ F
Tornado nie może zniszczyć murowanych budynków ani też unieść samochodu.	☐ P	☐ F
Tornado to wirująca kolumna powietrza, która przemieszcza się nad lądem z olbrzymią prędkością.	☐ P	☐ F

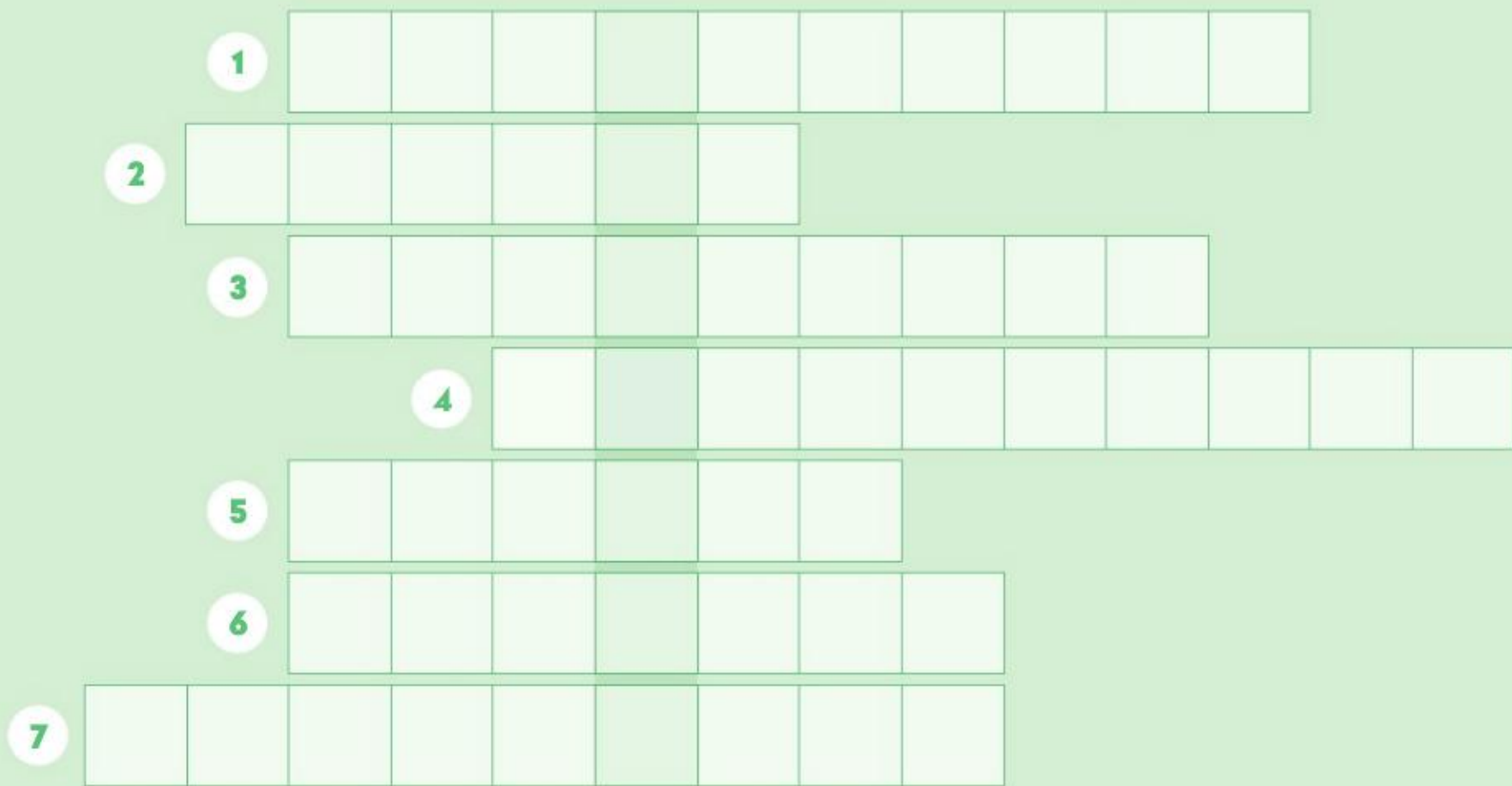
- Wyjaśnij znaczenie grafiki, odwołując się do roli Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej.

- Zaznacz te działania państwa, które świadczą o tym, że wzmacnia ono gospodarkę opartą na wiedzy.

- ☐ budowa nadajników szybkiego transferu danych
- ☐ podwyższenie opodatkowania dostaw internetu
- ☐ rozbudowa sieci szybkich kolei
- ☐ dofinansowanie nierentownego przemysłu wydobywczego
- ☐ system ulg podatkowych dla szkolnictwa
- ☐ cenzurowanie publikowanych informacji

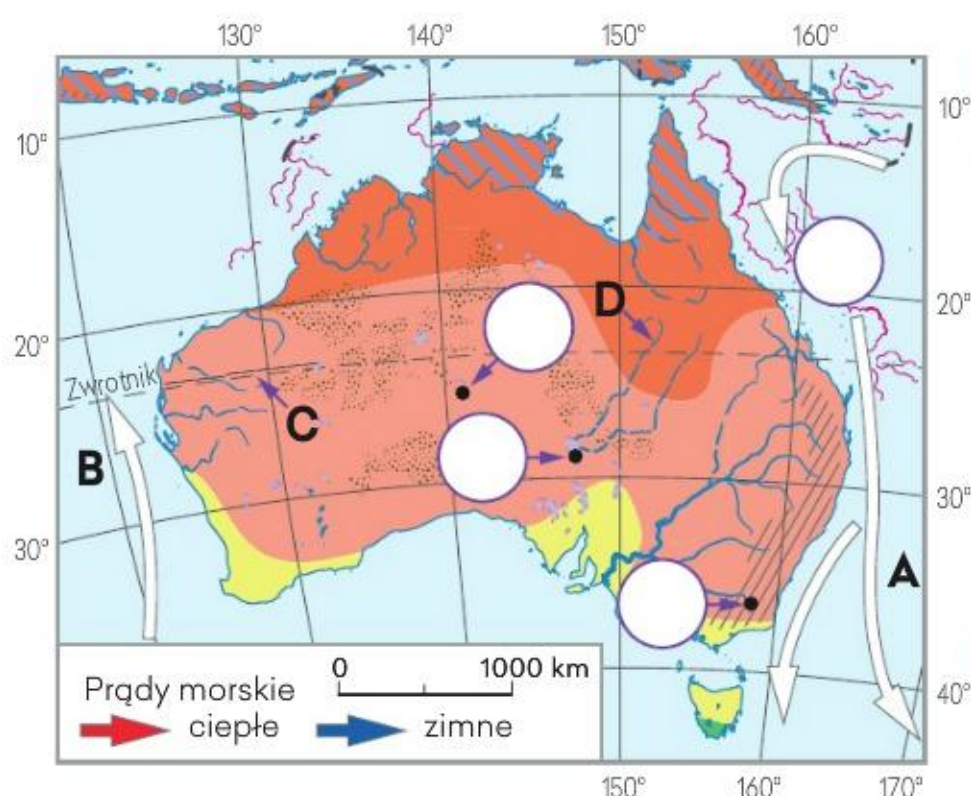
- Rozwiąż krzyżówkę. Wskaż na mapie region będący rozwiązaniem.

1. Jeden z oceanów oblewających Amerykę.
2. Kraj, na terenie którego jest przesmyk dzielący Amerykę na Północną i Południową.
3. Cieśnina oddzielająca ląd Ameryki od Ziemi Ognistej.
4. Największa wyspa Ameryki Północnej.
5. Wielkie... , archipelag, do którego należy Kuba.
6. Pustynia w Ameryce Południowej.
7. Najwyższy szczyt Ameryki Południowej.

4.1 Australia i Oceania – środowisko przyrodnicze

Mapa do zadań 1–7

Na mapie Australii zaznaczono literami wybrane obiekty geograficzne. Uzupełnij ich nazwy.

A – Ocean _____

B – Ocean _____

C – zwrotnik _____

Wpisz nazwy stref klimatycznych Australii.

Strefa klimatów

Oznacz odpowiednimi kolorami, zgodnie z legendą, narysowane na mapie strzałki ilustrujące prądy morskie opływające Australię.

Na podstawie mapy i klimatogramów w podręczniku (s. 152) skreśl zbędne wyrazy tak, aby tekst opisujący wpływ prądów morskich na klimat Australii zawierał prawdziwe informacje.

W pobliżu wschodniego wybrzeża Australii ciepły prąd morski powoduje *wzrost / obniżenie* temperatury powietrza i *zwiększenie / zmniejszenie* sum opadów atmosferycznych. W pobliżu zachodniego wybrzeża zimny prąd morski powoduje *wzrost / obniżenie* temperatury powietrza oraz *zwiększenie / zmniejszenie* sum opadów atmosferycznych. Dlatego zachodnie wybrzeże Australii jest bardziej suche niż *wschodnie / zachodnie*.

Podpisz na mapie po jednym z podanych obiektów geograficznych: rzekę stałą, jezioro, pustynię, basen artezyjski, łańcuch górski, wyspę.

Na mapie literą D oznaczono rzekę okresową. Wyjaśnij to pojęcie.

Rzeka okresowa – _____

4.2 Australia – rozmieszczenie ludności i cechy gospodarki

- Przeanalizuj mapę przedstawiającą sieć komunikacyjną Związku Australijskiego i mapę rozmieszczenia ludności (podręcznik, s. 158). Na ich podstawie zaznacz znakiem ✕ dwa odpowiednie dokończenia zdania.

Sieć komunikacyjna Australii jest najściślej rozwinięta na obszarach

- ☐ A. o najmniejszej gęstości zaludnienia.
- ☐ B. o najsuchszym klimacie.
- ☐ C. o najmniejszej wysokości nad poziomem morza.
- ☐ D. górskich.

- Zaznacz znakiem ✕ właściwe dokończenie zdania.

Rozmieszczenie ludności Australii zależy w największym stopniu od

☐ A. ukształtowania terenu.	☐ C. warunków klimatycznych.
☐ B. odległości od wybrzeża.	☐ D. wysokości nad poziomem morza.

- Obecnie (2021 r.) Związek Australijski zamieszkuje ok. 25,6 mln osób.

W Polsce rocznie zużywa się 10 652 hm³ wody, z tego 8 094 hm³ pochodzi z wód powierzchniowych, a 2 558 hm³ z wód podziemnych. Na podstawie danych statystycznych wykonaj polecenia.

- a) Oblicz zużycie wody na jednego mieszkańca w Polsce i w Związku Australijskim. Wyniki wpisz w tabeli. Podkreśl nazwę tego państwa, w którym jest większe zużycie wody.

Państwo	Całkowity pobór wody w 2018 r. (hm ³)*	Pobór wody na 1 mieszk.
Związek Australijski	17 286	
Polska	10 652	

* hm³ – hektometr sześcienny, 1 hm³ równa się 1 000 000 m³

Źródło: Tab. 2.1, Rocznik Statystyki Międzynarodowej, 2019

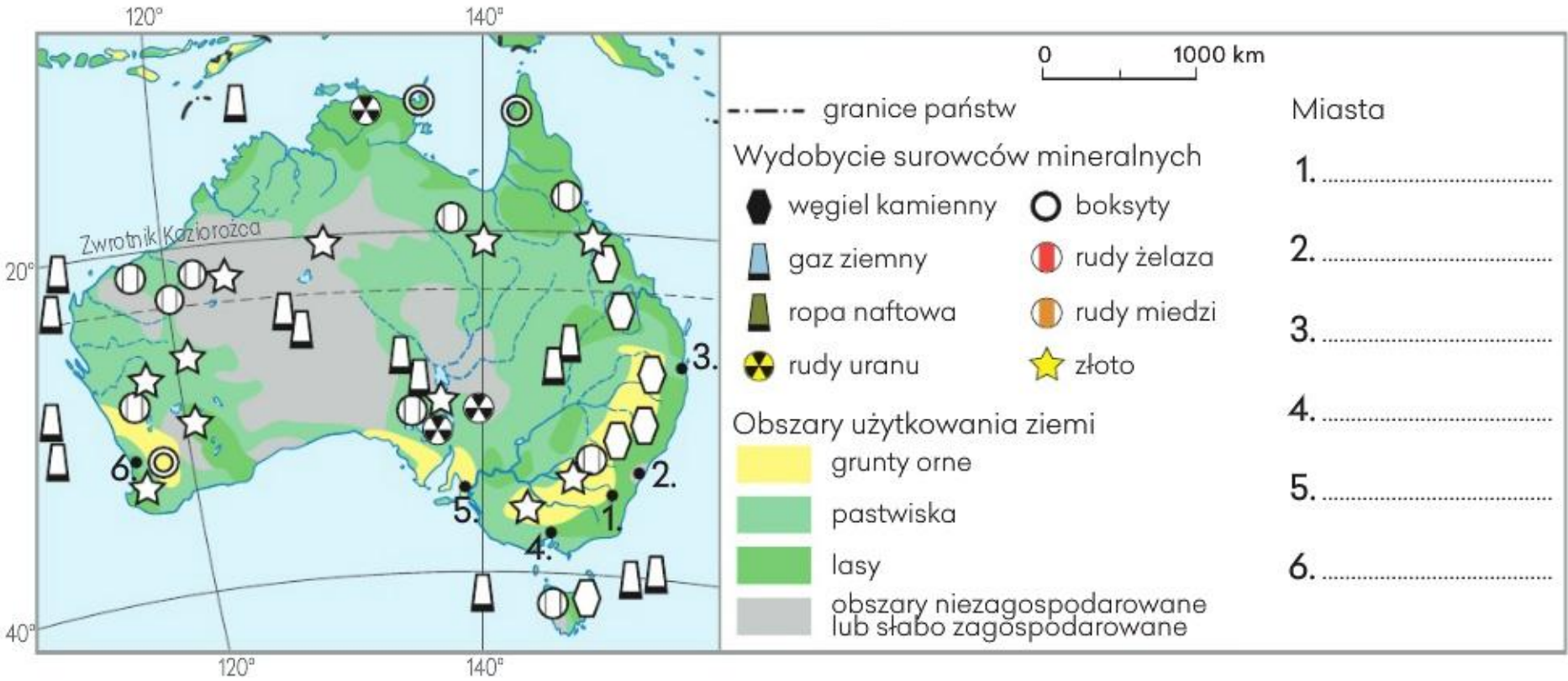

b) Na podstawie dostępnych źródeł informacji wyjaśnij, z czego mogą wynikać tak duże różnice w poborze wody w obu krajach.

c) Oceń, czy udział wód powierzchniowych i podziemnych w całkowitym zużyciu wody w Związku Australijskim jest podobny jak w Polsce. Uzasadnij swoje zdanie.

Na podstawie mapy gospodarczej Australii (podręcznik, s. 160) oraz map cyfrowych wykonaj polecenia.

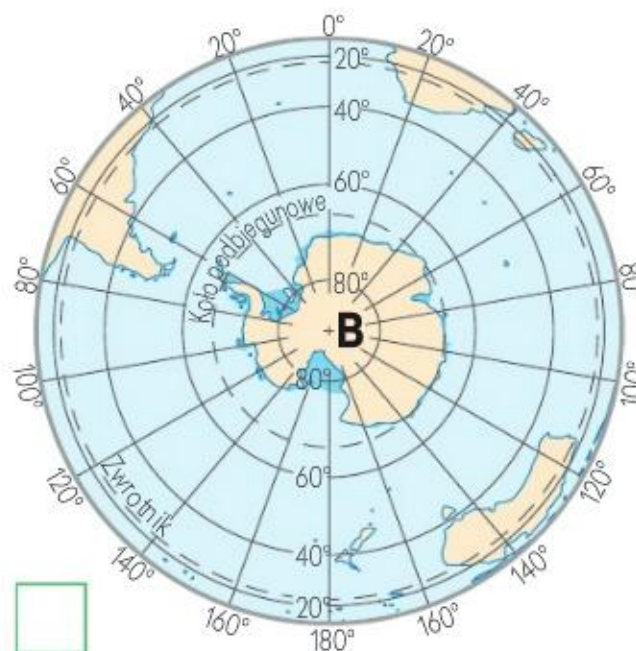
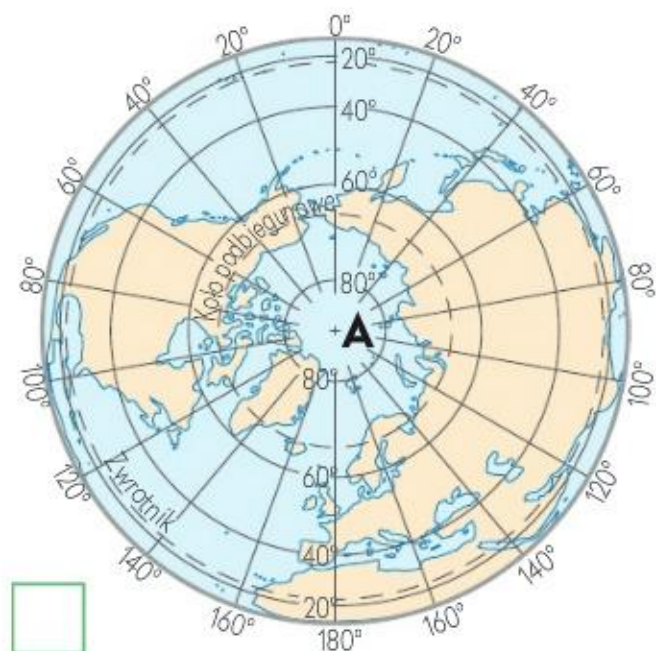

- Pokoloruj zgodnie z legendą miejsca wydobywania podanych na mapie surowców mineralnych i obszary użytkowania ziemi.
- Podpisz w legendzie miasta oznaczone na mapie cyframi od 1 do 6.
- Wyjaśnij, dlaczego w Australii dużą powierzchnię zajmują obszary niezagospodarowane lub słabo zagospodarowane, w tym niewykorzystane rolniczo.

4.3 Środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki

Przyjrzyj się ilustracjom, a następnie wykonaj polecenia.

a) Wpisz we właściwe okienka odpowiednie cyfry: 1 – Arktyka, 2 – Antarktyka.

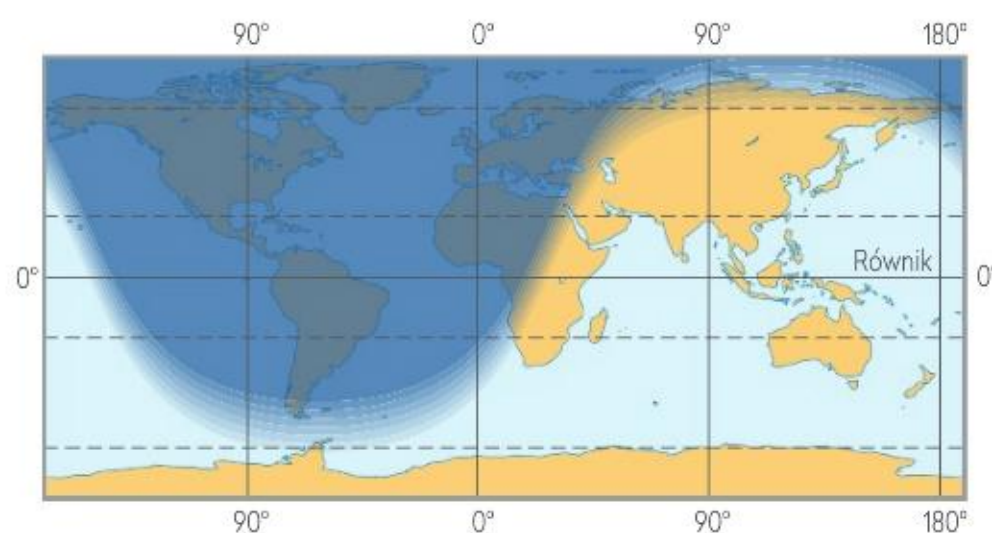
b) Uzupełnij zdanie.

Literą A oznaczono biegun _____, literą B – biegun _____.

c) Narysuj kierunek lotu samolotu z dowolnego miejsca w południowej Australii na biegun oznaczony literą B. W którym kierunku geograficznym będzie przemieszczał się samolot?

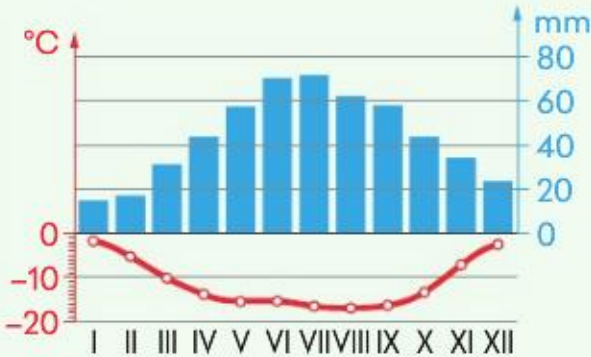
d) Czy na północnych krańcach największej wyspy świata występuje noc polarna? Odpowiedz na pytanie, a następnie podaj uzasadnienie.

Rysunek przedstawia oświetlenie Ziemi w dniu przesilenia. Oceń, czy jest to dzień przesilenia zimowego czy letniego. Zaznacz znakiem ✕ odpowiednią datę pod rysunkiem. Uzasadnij swoją decyzję.

Rysunek przedstawia oświetlenie Ziemi w dniu: ☐ 22 VI / ☐ 22 XII, ponieważ _____.

● Które informacje i ilustracje odnoszą się do Arktyki, a które – do Antarktyki? Wstaw znak ✕ we właściwych miejscach. Niektóre zdania dotyczą obu obszarów.

Informacja	Arktyka	Antarktyka
Większość obszaru leży na lądzie.	☐	☐
Znaczną część obszaru stanowi ocean.	☐	☐
Nie ma tu stałych mieszkańców.	☐	☐
Rdzenni mieszkańcy to np. Inuici.	☐	☐
Roczne sumy opadów atmosferycznych są niewielkie.	☐	☐
Zanotowano tutaj najniższą temperaturę powietrza na Ziemi.	☐	☐
	☐	☐
	☐	☐
Występuje tu lądolód.	☐	☐
Dzień polarny lub noc polarna występują tu przez znaczną część roku.	☐	☐

● Wyszukaj w internecie informacje o zmianach zasięgu i grubości pokrywy lodowej w Arktyce i Antarktyce, np. na stronach NASA. Na tej podstawie wyjaśnij poniższe zdanie.

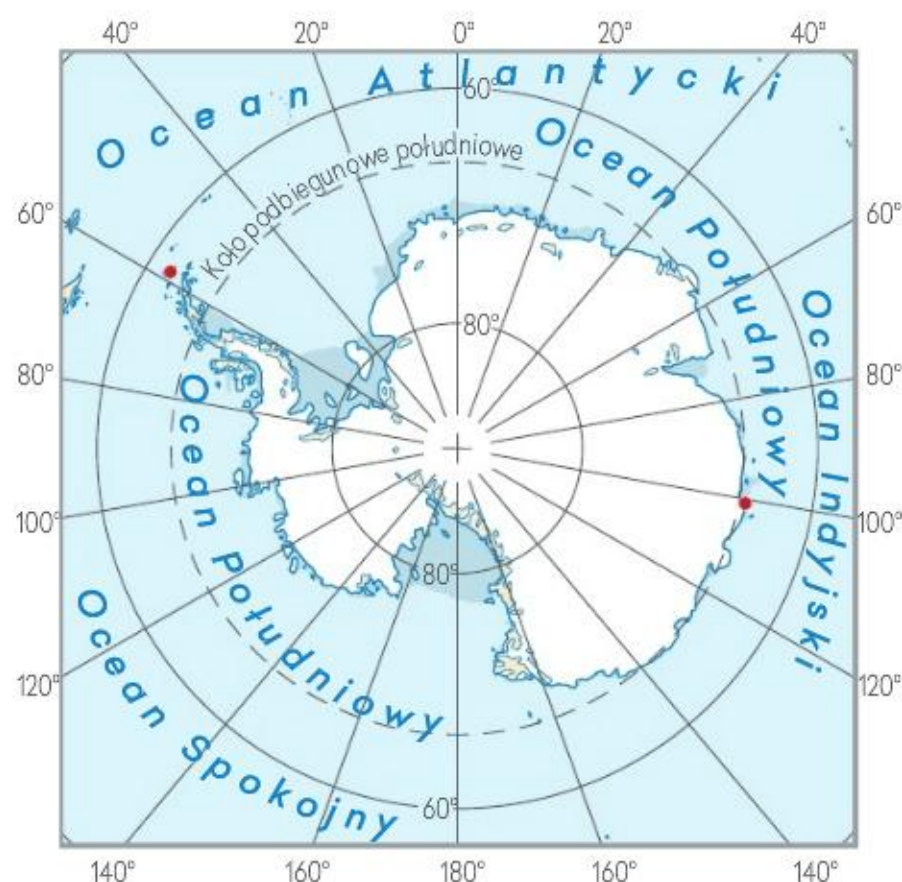

Ten rok będzie kolejnym, kiedy rola lodotamaczy na wodach arktycznych się zmniejszy. Być może w końcu w ogóle nie będą one potrzebne.

Wyjaśnienie: _____

4.4 Badania naukowe w Arktyce i Antarktyce. Warunki życia w stacji polarnej

Na załączonych mapach Arktyki i Antarktyki zaznacz dowolnie położenie dwóch polskich całorocznych stacji polarnych – Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego: $62^{\circ}09'34''\text{S}$, $58^{\circ}28'15''\text{W}$, oraz Polskiej Stacji Polarnej Hornsund im. S. Siedleckiego: $77^{\circ}00'\text{N}$, $15^{\circ}33'\text{E}$. Następnie wykonaj polecenia.

- Zaznacz strzałką i podpisz kierunek, w jakim trzeba się poruszać, aby dojść do najbliższego bieguna z każdej stacji. Następnie narysuj linię oznaczającą kierunek, z jakiego przyleciałby samolot z Polski, gdyby przemieszczał się po linii prostej z Warszawy do tych stacji. W opisie kierunków stosuj międzynarodowe oznaczenia literowe.
- Czy na polskich stacjach polarnych występują dzień polarny i noc polarna? Skreśl błędne stwierdzenia, aby zdania były poprawne. Następnie podaj uzasadnienia.

Na Polskiej Stacji Antarktycznej dzień polarny i noc polarna

występują / nie występują, ponieważ _____.

W stacji Polskiej Stacji Polarnej Hornsund dzień polarny i noc polarna

występują / nie występują, ponieważ _____.

Marek Kamiński, polski polarnik i podróżnik, zdobył dwa bieguny w jednym roku – biegun północny w maju, a południowy w grudniu. Wyjaśnij, czym mógł się kierować, kiedy wybierał takie okresy w roku na obie wyprawy.

- _____
- _____

- Na podstawie informacji umieszczonych na stronach internetowych polskich stacji polarnych (całorocznych i sezonowych) wykonaj polecenia.

- a) Podaj informacje o jednym projekcie badawczym z obszaru Arktyki i jednym z obszaru Antarktyki.

Arktyka: _____

Antarktyka: _____

- b) Napisz, co według ciebie jest najciekawsze, a co najtrudniejsze w codziennej pracy polarnika.

Najciekawsze: _____

Najtrudniejsze: _____

- Wiedząc, że zdjęcia zostały wykonane w okresie od grudnia do lutego, oceń, które z nich przedstawia krajobraz w pobliżu polskiej stacji badawczej na półkuli północnej (N), a które – na południowej (S). Wpisz w okienka odpowiednie litery.

Zorza przy polskiej stacji polarnej

Krajobraz w pobliżu polskiej stacji polarnej

- Na obszarach okołobiegunowych roczna suma opadów atmosferycznych jest niewielka. W środkowej części Antarktydy wynosi mniej niż 200 mm, a mimo to zalega tam gruba warstwa lądolodu. Napisz w zeszycie, dlaczego na obszarach okołobiegunowych opady są niewielkie, a i tak utworzył się tam lądolód.

Podsumowanie działu 4

Skreśl zbędne stwierdzenia, aby tekst zawierał prawdziwe informacje.

Australia to kontynent położony w całości na półkulach *południowej / północnej* oraz *wschodniej / zachodniej*. Australia jest *nieco większa od Europy / najmniejszym kontynentem na Ziemi*. Pustynie i półpustynie zajmują *zachodnią / wschodnią* część kontynentu australijskiego oraz jego wnętrze. Na kontynencie znajduje się jedno państwo – Związek Australijski, a jego stolica to *Sydney / Canberra*. Ponad połowę powierzchni Związku Australijskiego zajmują *grunty orne / łąki i pastwiska*. Gdy w stolicy Australii jest południe słoneczne, to tego samego dnia w Warszawie południe słoneczne *już było / dopiero będzie*.

Do wpisanych haseł krzyżówki ułóż zwięzłe wyjaśnienia. Następnie uzupełnij zdanie wyjaśniające hasło główne.

1

A

T

O

L

2

S

C

R

U

B

3

A

R

T

E

Z

Y

J

S

K

I

4

W

O

D

O

D

Z

I

A

Ł

O

W

E

5

L

A

G

U

N

A

6

T

A

H

I

T

I

7

C

A

N

B

E

R

R

A

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

to

Oceń prawdziwość stwierdzeń. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Australia cechuje się wysokim wskaźnikiem urbanizacji (powyżej 80%).	☐ P	☐ F
Od 2019 r. Związek Australijski zajmuje niezmiennie pierwsze miejsce na świecie pod względem pogłowia owiec.	☐ P	☐ F
Dla gospodarki Australii duże znaczenie ma eksport surowców mineralnych.	☐ P	☐ F

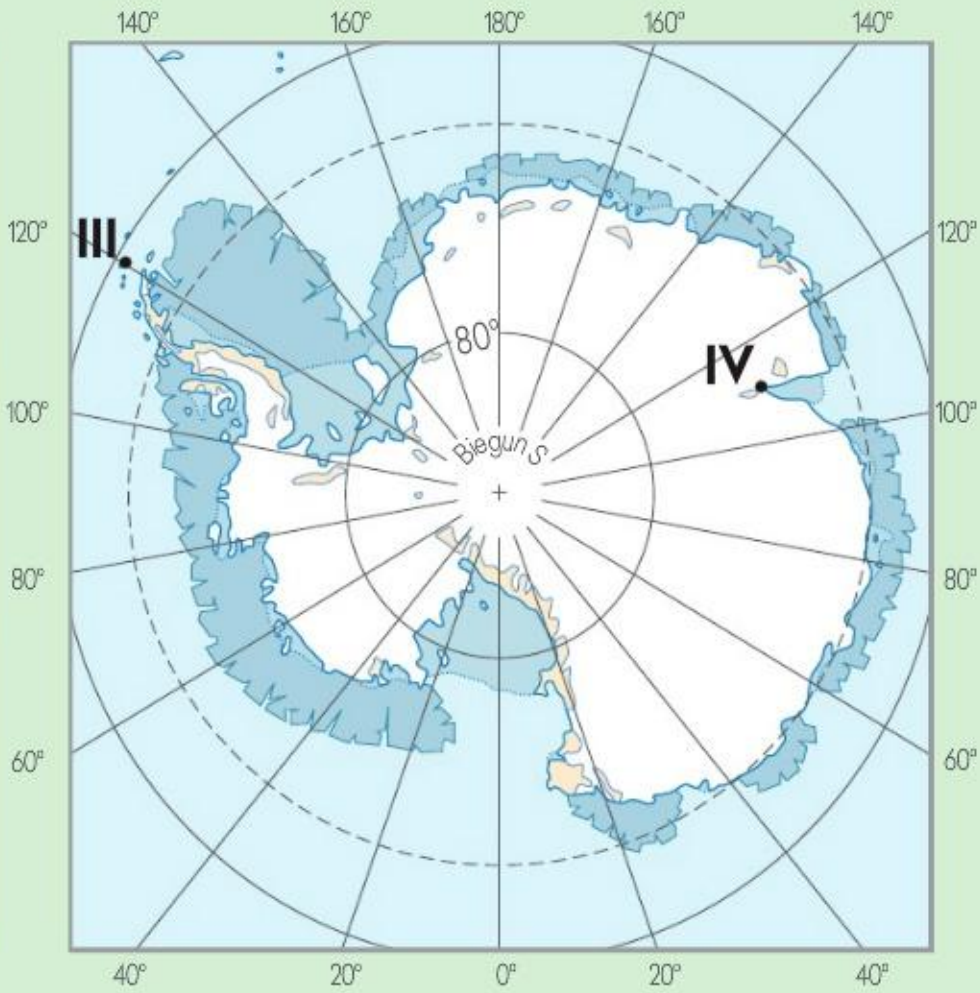

Przeczytaj tekst, następnie wykonaj polecenia.

Miasteczko Longyearbyen leży gdzieś na krańcu zamieszkanego świata. Wśród ponad dwóch tysięcy mieszkańców ok. 1/4 to nie Norwegowie, lecz obcokrajowcy z ponad 40 krajów. Co ich przyciąga do tego zimnego miejsca, gdzie lato i dzień polarny zaczynają się pod koniec kwietnia, a kończą w sierpniu? I nawet wtedy w pobliskim fiordzie dryfuje lód, a termometry zwykle pokazują zaledwie kilka stopni powyżej zera.

Na podstawie: I. Wiśniewska, *Białe. Zimna wyspa Spitsbergen*, Wołowiec 2014

a) Zakreśl na mapie punkt, którym oznaczono Longyearbyen.

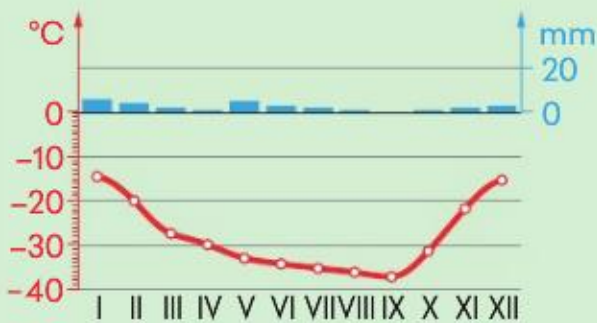
b) Podaj dwa uzasadnienia twojego wyboru lokalizacji Longyearbyen.

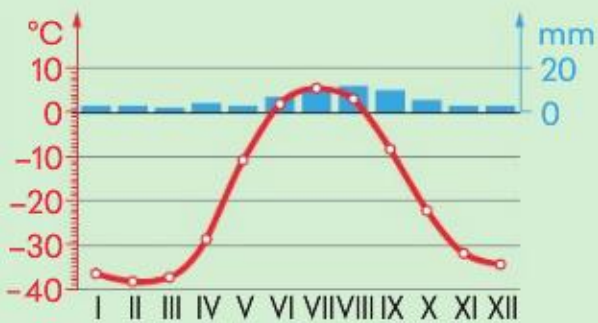
- _____
- _____

c) Na wyspie, na której leży Longyearbyen, znajduje się Globalny Bank Nasion. Poszukaj informacji na jego temat i przygotuj notatkę w zeszycie.

- Przyporządkuj klimatogramy do właściwych rejonów świata. Wpisz we właściwe okienka odpowiednie cyfry: 1 – Antarktyda, 2 – Arktyka, 3 – Australia.

- Oceń prawdziwość stwierdzeń. Zaznacz literę P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Polska może prowadzić badania naukowe zarówno w Arktyce, jak i w Antarktyce.	☐ P	☐ F
Do naszego kraju należą dwie polarne stacje badawcze – obie położone na wyspach.	☐ P	☐ F
Układ Antarktyczny umożliwia państwom, które go podpisały, prowadzenie badań naukowych na Antarktydzie.	☐ P	☐ F
Ze względu na warunki naturalne intensywniejsze badania są prowadzone w całorocznych stacjach polarnych w czasie dnia polarnego.	☐ P	☐ F

- Do poznania i rozwoju różnych regionów świata przyczyniło się wielu Polaków. Zaznacz znakiem ✕ te osoby, których aktywność dotyczyła obszarów okołobiegunowych.

- ☐ A. Paweł Edmund Strzelecki
- ☐ B. Henryk Arctowski
- ☐ C. Antoni Dobrowolski
- ☐ D. Marek Kamiński

- ☐ E. Stanisław Siedlecki
- ☐ F. Ignacy Domeyko
- ☐ G. Ernest Malinowski
- ☐ H. Jan Czerski

-
 Poszukaj informacji o osobach, które nie zostały przez ciebie zaznaczone. Jakich dziedzin dotyczyła ich aktywność?

-
 Wśród studentów uczących się w Australii aż 21,5% stanowią obcokrajowcy. Czy ich wydatki na czesne i koszty utrzymania, które ponoszą w Australii (32,4 mld USD w 2018 r.), stanowią część zysków (eksport) czy strat (import) tego państwa? Uzasadnij swoją odpowiedź w zeszycie.

Grupa MAC S.A.
ul. Witosa 76
25-561 Kielce

www.mac.pl

ISBN 978-83-8227-115-7

indeks 881428